

Vändning i sikte

Unionen om konjunkturen maj 2024

Innehållsförteckning

Chefsekonomen har ordet.....	2
Vändning i sikte.....	4
Fördjupning: Har Sverige slagit sig fritt från Tyskland?.....	10
Unionens Branschbarometer.....	11
Inflationen på målet.....	17
Fördjupning: 20-talet kontra 70-talet.....	21
Fördjupning: Förra årets reallönevinnare är förlorare i längden.....	23
Arbetsmarknad.....	25
Prognossammanställning.....	31

Rapporten har skrivits av Tobias Brännemo, Magnus Gerentz, Tobias Lundquist och Jon Tillegård vid Unionens enhet för avtal och politik. Sista korrigeringsdatum var 20 maj.

Vid frågor kontakta gärna:

Tobias Brännemo	(08-504 152 85)	Chefsekonomen har ordet, Prognos, Sverige kontra Tyskland, Reallönerna i längden, Arbetsmarknad
Magnus Gerentz	(08-504 162 32)	Internationell konjunktur
Tobias Lundquist	(08-504 150 38)	Inflation, 20-talet kontra 70-talet
Jon Tillegård	(08-504 152 97)	Branschbarometern

Chefsekonomen har ordet

Våren är kommen och med den även hopp om varmare vindar över ekonomin. Bara förväntningarna om att räntesänkningar varit på gång har gjort att den värsta pessimismen har klingat av under det senaste halvåret. Nu när räntesänkningarna är inledda finns stor anledning att tro att den ökade optimismen också kan realiseras i bättre faktiska utfall. Men den vändning som snart kommer att inledas vilar på en skör grund och det gäller att ekonomins alla aktörer gör sitt yttersta för att den ska komma på fastare mark.

Riksbanken behöver fortsätta på den inslagna banan och så skyndsamt det är möjligt föra tillbaka styrräntan till långsiktigt mer normal nivå. När inflationen nu är under kontroll behöver också finanspolitiken stötta den ekonomiska återhämtningen. För den viktigaste nyckeln till återhämtningen är att hushållen får tillbaka den köpkraft som har fått sig en rejäl törn under den här inflationsperioden. Sveriges löntagare tog ett stort ansvar i den förra avtalsrörelsen utifrån insikten om vikten att inte spå på inflationsbrasan. I nästa avtalsrörelse vilar istället ett stort ansvar på Sveriges arbetsgivare att ta ett ansvar för att inte löneökningarna blir för låga, vilket istället skulle hämma den ekonomiska återhämtningen.

De årstids- och naturrelaterade liknelserna har varit många under den lågkonjunktur som kommit av de senaste årens inflationsbekämpning. Finansministerns mantra har varit att vi behöver genomgå en ekonomisk vinter. Vid Riksbankens senaste räntebesked pratades det istället om att det nu syns gröna skott i ekonomin. I denna spalt skrev vi på Unionen för ett halvår sedan att räntesänkningarna skulle inledas nu under våren, i perioden mellan hägg och syren. Vid den tiden signalerade Riksbankens räntebana fortfarande att det inte var tal om några sänkningar förrän hösten 2025. De flesta andra bedömare hade i sina prognoser att sänkningarna skulle inledas under hösten 2024.

Ont när knoppar brister?

Efter Riksbankens senaste besked har vi facit – den 8 maj annonserades att räntan skulle sänkas, med ikraftträdande den 15 maj. Huruvida vi på Unionen kan ge oss själva rätt för ”mellan hägg och syren” beror på var i vårt avlångs land vi befinner oss. Men givet hur konsensusbedömningarna såg ut vid tidpunkten för den utfästelsen vågar vi nog slå fast att vi var rätt ute. Räntesänkningarna inleddes betydligt tidigare än vad de flesta trodde under förra hösten.

Men frågan är om de inleddes tidigt nog? Enligt den prognos vi presenterar i den här rapporten kommer inflationen snart att falla under Riksbankens mål på två procent. Att det skulle ske har vi pekat på under en längre tid. För att lyckas med att hålla inflationen på målet, hade Riksbanken sannolikt behövt inleda sänkningssyckeln tidigare än vad som nu blev fallet.

Vi har varit förespråkare för ett sådant agerande. Ett starkt skäl till det har varit att lönebildningen i Sverige inte utgör ett hinder för återgången till en låg och stabil inflation. Den vetskapen önskar vi att Riksbanken skulle ha dragit full nytta av och anpassat penningpolitiken efter, än mer än vad som nu blivit fallet.

Även finanspolitiken har lagt alldeles för stor vikt vid att inte på något sätt försvåra för inflationsnedgången. Konsekvensen har blivit en sammantaget för åtstramande ekonomisk politik, med större negativa konsekvenser än vad som hade varit nödvändigt.

Välsmort samspel krävs för att nå bästa möjliga resultat

Det har pratats mycket om vikten av att alla aktörer måste bidra till att få bukt med inflationen och att det krävs att såväl penningpolitiken som lönebildningen och finanspolitiken samspekar för att nå dit. Men ett fungerande samspel innebär inte att alla aktörer var och en för sig ska fokusera på enbart inflationsbekämpningen. Ett fungerande samspel ska istället leda till det sammantaget bästa ekonomiska utfallet. Det måste vara ambitionen. Med det menar vi inte att Riksbanken borde tagit inflationsuppgången på mindre allvar. Tvärtom var det direkt avgörande att de inledningsvis tydligt markerade sitt fokus på inflationsmålet. Det hjälpte arbetsmarknadens parter att agera ansvarsfullt i avtalsrörelsen. När detta ansvar hade tagits borde Riksbanken däremot ha visat större fingertoppskänsla och undvikit de sista, och med stor sannolikhet onödiga, räntehöjningarna.

Lika viktigt hade det varit om finanspolitiken hade visat fingertoppskänsla och en ambition att nå det sammantaget bästa utfallet. Istället har regeringen använt inflationen som ursäkt för att vara väldigt passiv gällande finanspolitiken under sin första tid vid makten. Självklart var det inte läge för stora efterfrågestimulerande åtgärder samtidigt som penningpolitiken verkade i motsatt riktning. Men det är inte samma sak som att det inte hade gått att sätta in stödåtgärder för att lindra effekterna av åtstramningen. Det främsta exemplet är det historiska fall i nybyggnationen av bostäder som kommit av de snabba räntehöjningarna. Det fallet har varit långt större än vad som varit nödvändigt med hänsyn till inflationen, och det har lett till att arbetstillfällena i annars livskraftiga verksamheter riskerar att varaktigt försvinna. Det hade varit fullt möjligt för regeringen och finansministern att lindra den nedgången utan att samtidigt spå på inflationen. Men ambitionen att göra så har tyvärr saknats.

Att lägga för liten vikt vid det framåtblickande och utvecklingsinriktade går också igen på andra områden än det som kan kopplas till den senaste tidens inflationsbekämpning. Det mest påtagliga exemplet hos den nuvarande regeringen gäller klimatpolitiken, där den förda politiken leder i motsatt riktning i förhållande till de av riksdagen fastslagna utsläppsmålen. Men det går igen även över längre tid, och gäller fler regeringar än den nuvarande. Som medborgare är det lätt att se konsekvenserna, med en järnväg där allt för låg andel av tågen kommer fram i tid, eller en skola där allt för låg andel av eleverna går ut med tillräckliga kunskaper. Det nya omställningsstudiestödet som förhandlats fram av parterna på arbetsmarknaden är världsunikt i sin utformning och har stor potential att på sikt lindra den kompetensbrist som är ett av den svenska ekonomins största tillväxthinder, men sinkas av problem med både

otillräcklig finansiering och regelkrångel. Reformen med etableringsjobb tog alltför många år att få på plats, fackförbund och arbetsgivare kom överens redan 2017.

En förklaring till delar av ovanstående är att politiken under alltför lång tid klamrat sig fast vid ett finanspolitiskt ramverk vars utformning har kommit att motverka sitt eget syfte. Sverige har idag en av de lägsta statsskulderna i Europa, långt under de nivåer som behövs både för att klara de krav som ställs inom EU och för vad som behövs för att ha goda säkerhetsmarginaler för att kunna agera kraftfullt vid en ekonomisk kris. Detta ramverk behöver nu förändras för att öka takten i vilken nödvändiga offentliga investeringar ska kunna ske.

I ekonomiskt beslutsfattande är det alltid olika saker som behöver vägas mot varandra. Risker som behöver beaktas och tas hänsyn till. Men det finns en tydlig tendens till att alla aktörer i Sverige ska vara bäst i klassen i försiktighet och var för sig göra sitt yttersta åt det ena hållet i en specifik fråga. Med ett sådant agerande ser ingen till helheten, ingen tar ansvar för att summan av att allas agerande blir det bästa möjliga. Det måste vara vår gemensamma målsättning. Vi får inte låta Sveriges stora potential begränsas av för låga ambitioner.

Tobias Brännemo
Chefsekonom Unionen

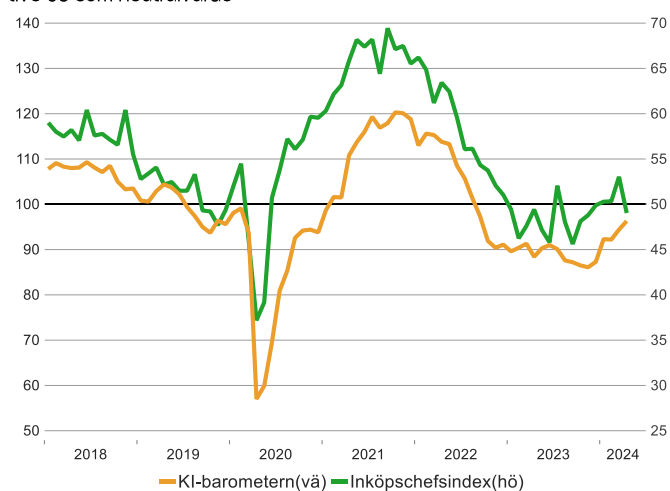
Vändning i sikte

Den ekonomiska utvecklingen i Sverige har kännetecknats av stora svängningar de senaste åren, påverkat av dels flera externa händelser, dels de politiska åtgärder som satts in för att försöka parera effekterna av dessa. Restriktionerna som infördes för att begränsa smittspridningen under pandemin möttes av stora finanspolitiska åtgärder för att lindra de ekonomiska konsekvenserna. Tillsammans med kriget i Ukraina och tillhörande energikris ledde det till den stigande inflationen, som i sin tur möttes med den största penningpolitiska åtstramningen på årtionden.

Åtstramningen har tydligt dämpat aktiviteten i ekonomin. Från den historiskt höga tillväxttakten på 6 procent 2021, till knappt 3 procent 2022 och strax under 0 procent 2023. BNP-fallet förra året blev dock betydligt lindrigare än många befara- de, vissa prognoser pekade mot så låga tal som minus 2 procent. Ekonomin stod istället emot bra under första halvåret. Hushållen hade tillräckliga marginaler för att upprätthålla konsumtionen trots högre priser och större räntebetalningar. Företagen lyckades hålla upp lönsamheten och valde i många fall att försöka övervintra istället för att säga upp personal, i hopp om att kunna stå väl rustade vid en kommande vändning.

Efter sommaren 2023 tilltog dock pessimismen och de negativa signalerna i ekonomin lyste allt starkare. Inte minst märktes det på arbetsmarknaden där antalet varsel och uppsägningar började öka. Efter att Riksbanken sedan började svänga om mot slutet av hösten började också humöret i ekonomin vända upp relativt snabbt. Även om stämningläget bland både företag och hushåll fortfarande är sämre än normalt, har en uppgång kunnat ses under vintern.

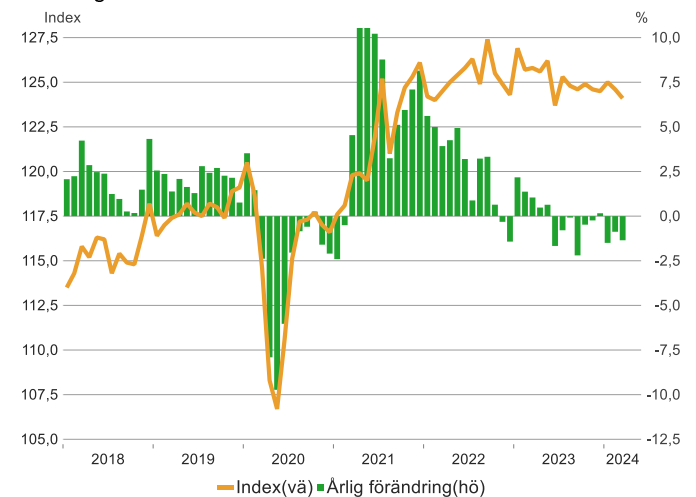
Diagram 1 Konjunkturindikatorer, hela näringslivet, index med 100 respektive 50 som neutralvärde

Källa: Macrobond och SCB

I BNP-utfallen syns dock ännu ingen vändning. SCB:s månatliga indikator visar snarare på att BNP minskade under årets tre inledande månader.

Diagram 2 BNP-indikatorn, index 2011=100 respektive årlig procentuell förändring

Källa: Macrobond och SCB

I Unionens Branschbarometern har klubbarnas sammanlagda bedömning skiftat från att för ett halvår sedan spå en nedgång under det då kommande halvåret till att nu indikera tillväxt de kommande sex månaderna. Särskilt förväntningarna på marknadsindikatorer som försäljning och ordergång har tydligt vänt uppåt.

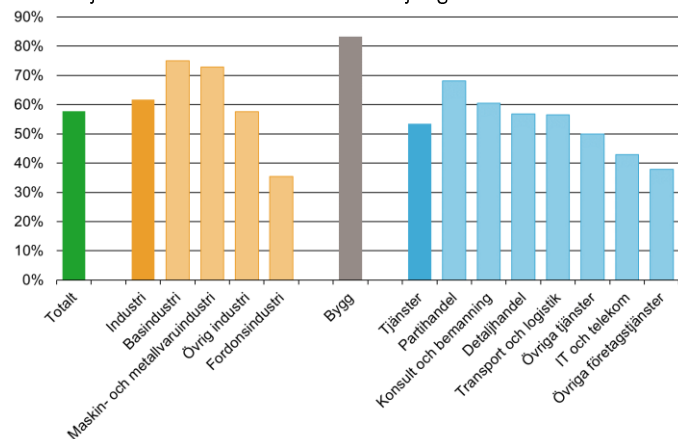
Starkt bidragande till detta är att marknadsförväntningarna i byggbranschen har förbättrats markant jämfört med i höstas. Det hör högst sannolikt ihop med den penningpolitiska omsvängning som har skett sedan dess. Man bör också ha med sig att det är en förändring från väldigt låg nivå, samt att bedömningen i undersökningen görs i jämförelse med utvecklingen under det föregående halvåret, vilket för byggbranschen har varit en period med väldigt svag utveckling. Med det sagt har förväntningarna även skruvats upp både inom industrin och tjänstesektorn, om än inte med samma magnitud som inom byggbranschen.

Vändning i olika branscher

I Branschbarometern fick klubbarna svara på om företagets svenska verksamhet i något skede från och med januari 2022 haft en minskad försäljning, som kopplats till ett allmänt försämrat efterfrågeläge för den egna branschen.¹ 6 av 10 klubbar svarade att så varit fallet, med en något större andel bland industri- än tjänsteklubbarna.

¹ Januari 2022 är vald som jämförelsepunkt för att fånga in effekterna av såväl Rysslands fullskaliga invasion av Ukraina som Riksbankens snabba räntehöjningar, vilka inleddes i februari respektive maj 2022.

Diagram 3 Andel av klubbarna som svarat att företaget i något skede från och med januari 2022 sett en minskad försäljning

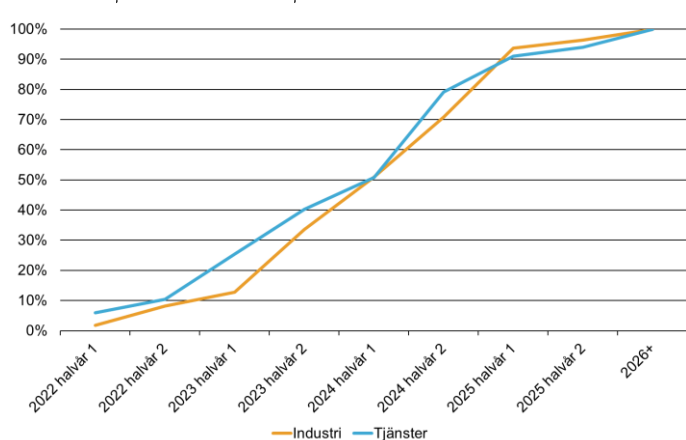

Källa: Unionens Branschbarometer

Variationen mellan olika branscher är påtaglig, med störst andel som sett en sådan nedgång i skogs- & pappersindustrin (90 procent av företagen, ingår i basindustrin), bygg och maskin- & metallindustrin, och minst i fordonsindustrin, fastighetsförvaltning & fastighetsservice (36 procent, ingår i övriga företags-tjänster) samt IT & telekom. Det ska påpekas att utgångsläget i januari 2022 förstås var olika starkt i olika branscher, och även att djupet i en sådan nedgång varierat mellan olika branscher. Men för att fånga kraften i konjunkturskiften – såväl nedåt som uppåt – i olika branscher ger dessa svar ändå värdefull information.

Av de företag som haft en sådan nedgång i försäljning, var det en större andel i tjänstesektorn än i industrin som tidigt – redan innan mitten av 2023 – åter såg en vändning uppåt. Därefter har industrin "kommit i kapp". I båda sektorerna bedömde knappt hälften av klubbarna som uppgivit att företaget haft en nedgång att bottenpunkten hade passerats vid första kvartalets slut i år och att vändningen uppåt i olika grad alltså hade inletts. Ytterligare en tredjedel av tjänsteklubbarna svarade att vändningen väntas inträffa under perioden april-december i år, motsvarande andel av industriklubbarna var en fjärdedel.

Diagram 4 Tidpunkt för vändning av försäljningen i företagets svenska verksamhet, ackumulerad andel, sektorer

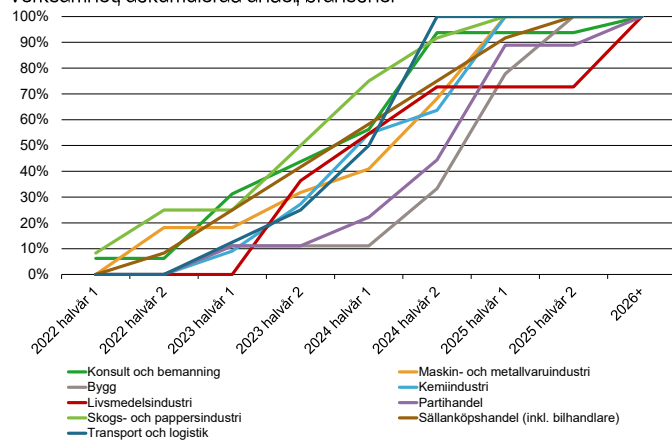

Källa: Unionens Branschbarometer

Alltså; under återstoden av 2024 kommer konjunkturuppgången enligt klubbarna ha mest kraft inom tjänstesektorn, medan uppstigningen för industrin som helhet väntas accelerera något längre fram (under första halvåret 2025).

Sett till branscher ligger skogs- & pappersindustrin, konsult & bemanning, livsmedelsindustrin och sällanköpshandeln alla tidigt i vändningen. I samtliga dessa hade minst 50 procent av de företag som sett en nedgång från det att 2022 inleddes passerat vändpunkten uppåt senast under första kvartalet i år. Två branscher som i jämförelse ser ut att släpa efter rejält i sin återhämtning är partihandeln samt – föga förvånande – bygg. Cirka 2/3 av byggklubbarna bedömer att vändningen uppåt kommer först under 2025, och för partihandlarna anger drygt hälften att vändpunkten fortsatt kommer ligga framför dem när 2024 tar slut.

Diagram 5 Tidpunkt för vändning av försäljningen i företagets svenska verksamhet, ackumulerad andel, branscher

Källa: Unionens Branschbarometer

Tabell 1 Kvartalet när 50 procent av företagen i branschen har passerat vändpunkten

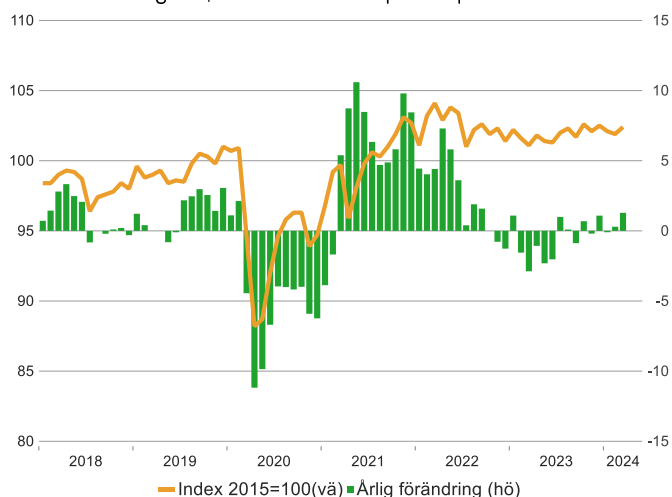
Tidpunkt	Bransch/delbransch
2023 kvartal 4	Skogs- & pappersindustri
2024 kvartal 1	Konsult & bemanning, livsmedelsindustri, sällanköpshandel
2024 kvartal 2	Transport & logistik, kemiindustri
2024 kvartal 3	Maskin- & metallvaruindustri
2024 kvartal 4	-
2025 kvartal 1	Bygg, partihandel

Källa: Branschbarometern

Pressad konsumtion tar åter fart

Den höga inflationen har fått stor påverkan på hushållens konsumtion som minskade med 2,5 procent förra året. Bortsett från pandemiåret 2020 var det den svagaste utvecklingen sedan början av 1990-talet. Kräftgången i konsumtionen har fortsatt under inledningen av 2024 med en årlig utveckling runt nollstrecket.

Diagram 6 Hushållens konsumtionsindikator, fasta priser, säsongrensad och kalenderkorrigerad, index 2021=100 respektive procent

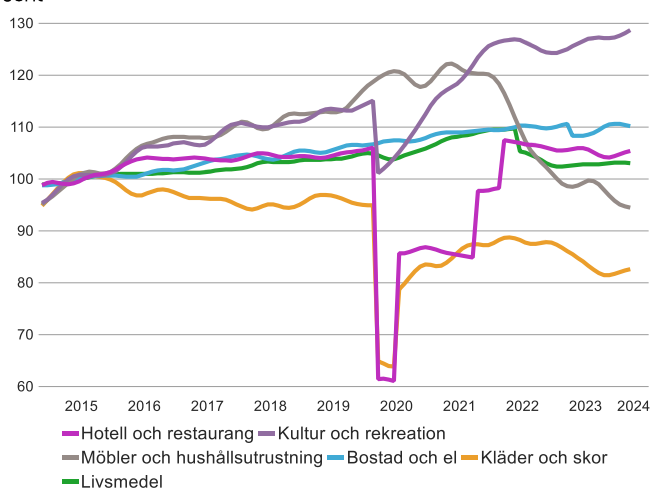

Källa: Macrobond och SCB

Under stora delar av 2000-talet har hushållens konsumtion istället varit en starkt bidragande orsak till den ekonomiska tillväxten i Sverige. Stigande reallöner har i kombination med en snabb befolkningsökning och stark sysselsättningsutveckling bidragit till det.

De senaste åren har dock konsumtionen påverkats ovanligt mycket av andra faktorer – först av pandemin och sedan av den höga inflationen med tillhörande räntehöjningar. Båda dessa faktorer har haft inverkan både på utvecklingen av de totala konsumtionsvolymerna samt fördelningen mellan olika typer av konsumtion. Denna påverkan har även sett olika ut under de två händelseförloppen. Diagram 7 visar hur sex stora konsumtionsgrupper har utvecklats sedan 2015.

Diagram 7 Hushållens konsumtionsindikator efter ändamål, fasta priser, säsongrensad och kalenderkorrigerad, index 2015=100 respektive procent

Källa: Macrobond och SCB

I pandemins inledning, när restriktionerna var som hårdast, skedde drastiska fall i konsumtionen av kläder och skor samt för hotell och restauranger. För det sistnämnda har konsumtionen sedan återhämtats till samma nivåer som innan pandemin och någon större minskning har heller inte skett under in-

flationsperioden. Skor och kläder däremot har inte kommit tillbaka till nivåerna innan pandemin och har dessutom upplevt en ny tillbakagång de senaste två åren.

Konsumtionen av möbler och hushållsartiklar har haft en motsatt utveckling jämfört med restaurangerna. Under pandemin, när vi spenderade mer tid än vanligt i hemmet, ökade denna konsumtion. Under inflationsperioden har konsumtionen däremot fallit kraftigt när konsumenterna behövt prioritera annat samt som en följd av att många inköp redan hade gjorts under pandemin.

För kultur och rekreation, där till exempel biljetter till konserter och sportevenemang ingår, skedde ett mindre tapp i samband med pandemin när många evenemang blev inställda men det är utgifter som konsumenterna därefter har prioriterat högt, även under inflationsperioden.

Andra typer av konsumtion påverkas vanligtvis mindre av konjunktorens svängningar och har också haft en betydligt jämnare utveckling under de senaste årens turbulens. Det gäller framförallt livsmedel samt konsumtion kopplat till boende inklusive el och värme.

Den pressade situation som hushållens ekonomi befunnit sig i de senaste två åren kommer att ljusna betydligt under de kommande två åren. När inflationen nu är tillbaka på normala nivåer börjar reallönerna åter att stiga. Draghjälps ges både av att räntan sänks framöver och de inkomstskattesänkningar som redan genomförts i år och som vi räknar med kommer genomföras även nästa år. Alla dessa faktorer medför ett ökat konsumtionsutrymme för hushållen. En försvagad sysselsättningsutveckling verkar i motsatt riktning i år men kommer vändas till att även den bidra positivt under nästa år. Totalt bedömer vi att hushållens konsumtion ökar med 1,5 procent i år och nästan 3 procent 2025.

Den offentliga konsumtionen ökade med 1,5 procent förra året och väntas ha en liknande utveckling såväl i år som nästa år. Regionernas ekonomi är i många fall ansträngd, framför allt då den höga inflationen medfört stora uppräknningar av pensionskostnaderna och att detta inte kompenseras med motsvarande öknings av statsbidragen. Flera regioner har aviserat större varsel om uppsägningar. Den pressade ekonomin leder till nedskärningar i offentlig verksamhet, trots att det underliggande behovet snarare är att öka antalet anställda för att upprätthålla kvaliteten i välfärden.

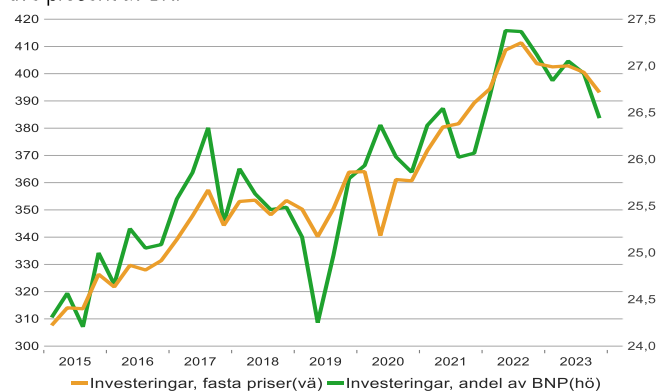
Trots dessa neddragningar ökar ändå den totala offentliga konsumtionen. Det förklaras främst av utbyggnaden av försvaret och satsningar inom polisen och kriminalvården.

Totalt sett bedömer vi att den offentliga konsumtionen ökar med runt 1,5 procent både i år och nästa år.

Minskade investeringar men fortfarande främst i byggsektorn

Investeringsutvecklingen har varit väldigt stark efter pandemin. Totalt sett ökade investeringarna med 6–7 procent per år både 2021 och 2022. Under 2023 minskade dock investeringarna, både jämfört med året innan och som andel av BNP.

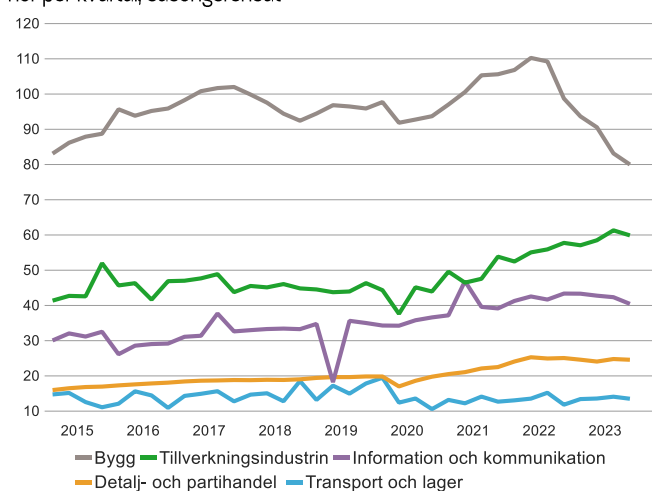
Diagram 8 Fasta bruttointesteringar, fasta priser, miljarder kronor respektive procent av BNP

Källa: Macrobond och SCB

Bakom de totala siffrorna döljer sig en uppdelning där det är tydligt att det framför allt är bostadsinvesteringarna som har utvecklats väldigt svagt medan övriga investeringar har upprätthållits betydligt bättre. Det ses tydligt när investeringarna delas upp efter bransch där investeringarna i byggsektorn minskade med 18 procent 2023. I industrin däremot ökade investeringarna med nästan 7 procent.

Diagram 9 Investeringar uppdelat efter bransch, fasta priser, miljarder kronor per kvartal, säsongrensat

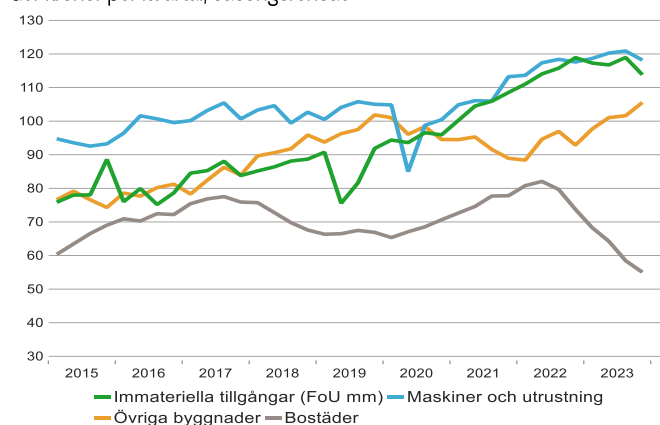

Källa: Macrobond och SCB

Även en uppdelning efter vilken typ av investeringar som görs visar att det är bostadsinvesteringarna som minskat kraftigt. Investeringar i andra byggnader har fortsatt att öka. Det förklaras bland annat av byggande av lokaler och den stora satsning som nu genomförs i utbyggnaden av anstalter till kriminalvården.

Både maskininvesteringarna och satsningar på forskning och utveckling ökade under förra året, men ökningstakten avtog under året och under det sista kvartalet sågs en liten nedgång i dessa investeringslag.

Diagram 10 Investeringar uppdelat efter tillgångsslag, fasta priser, miljarder kronor per kvartal, säsongrensat

Källa: Macrobond och SCB

I Branschbarometern har klubbarna skruvat upp investeringsförväntningarna sedan i höstas men de ligger fortfarande kvar under sitt historiska genomsnitt. Jämfört med i höstas väntas en högre investeringstakt gällande kompetens och nya marknader medan kapacitetsinvesteringarna skruvats ned något. Här ska dock påpekas en stor skillnad mellan industriklubbarna som väntar sig stora investeringsökningar i kapacitet, och tjänsteklubbarnas vilkas motsvarande bedömning endast är marginellt över nollstrecket.

De totala investeringsbedömningarna tyngs också av att klubbarna i byggbranschen fortfarande ser minskade investeringar i alla investeringslag under det kommande halvåret.

Det besvärliga läget inom byggsektorn fortsätter att tynga den totala investeringsutvecklingen. I början av innevarande år vägs detta heller inte upp av en stark utveckling i övriga branscher, vilket var fallet under stora delar av förra året. Under senare delen av året kommer däremot investeringsutsikterna att ljusna när effekten av räntesänkningarna slår igenom allt mer. Under nästa år kommer därför ökade investeringar bidra positivt till BNP-tillväxten igen.

Sammantaget bedömer vi att investeringarna minskar med 2 procent i år för att sedan öka med nästan 3 procent 2025.

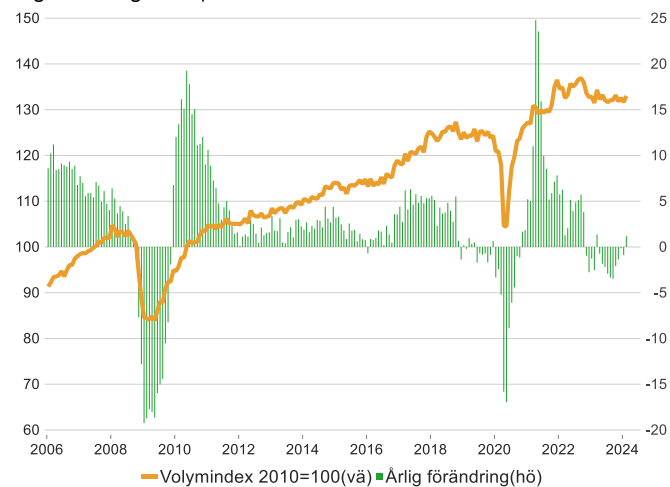
Dämpad export tar ny fart nästa år

Svensk export ökade med drygt 3 procent förra året, trots det svagare konjunkturläget i världskonomin. Den svagare kronan bidrog sannolikt till det, men efterfrågan på svenska exportprodukter är också i grunden stark. I kombination med att importen minskade med cirka 1 procent bidrog exportnettot till att lindra fallet i BNP-tillväxten förra året.

De senaste åren har kännetecknats av flera stora störningar i världshandeln, framför allt i den globala containerfrakten på världshaven. Stoppet i Suezkanalen i mars 2021 när ett stort containerfartyg grundstötte och blockerade all trafik under en veckas tid, nedstängningen av stora hamnar under pandemin och nu senast problemen med attacker på Röda havet. Trots dessa störningar ökade den globala handeln kraftigt efter pandemin. Den svagare efterfrågan som kommit av de penningpolitiska åtstramningarna medförde dock att den totala världs-

handeln hade en svagare utveckling under förra året och de totala handelsvolymerna minskade jämfört med året innan. Historiskt sett är handelsvolymerna däremot kvar på höga nivåer.

Diagram 11 Världshandelns utveckling, fasta priser, volymindex respektive årlig förändringstakt i procent

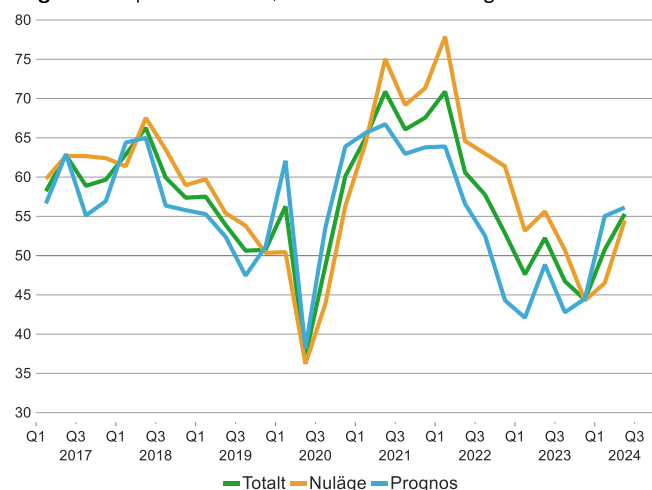

Källa: CPB och Macrobond

I Branschbarometern har klubbarna skruvat upp exportförväntningarna något sedan i höstas, men de är fortfarande klart lägre än i ett normalläge.

Business Swedens exportchefsindex för det andra kvartalet visade en optimism bland de exporterande företagen, både gällande nuläget och förväntan på kommande exportutveckling. Efter ett svagare stämningsslag under hela 2023 har kurvorna vänt upp över tillväxtgränsen under årets två inledande mätningar. Uppgången är också bred då den gäller för i stort sett alla ingående frågor samt gällande exportutvecklingen till alla marknader. Mest positiva är omdömena om exportefterfrågan från Nordamerika samt Central- och Östeuropa.

Diagram 12 Exportchefsindex, index där 50=neutraläge

Källa: Business Sweden och Macrobond

Den svagare omvärldsefterfrågan verkar dämpande på den svenska exporten i år, men i takt med att konjunkturläget förbättras framöver på flera av Sveriges viktiga exportmarknader växer den svenska exporten snabbare igen under nästa år.

Vi bedömer att exporten ökar med 2 procent i år och 4 procent nästa år.

Tillväxten vänder uppåt

När räntesänkningarna nu har inletts finns goda förhoppningar om att den ekonomiska aktiviteten kommer att öka framöver när de lägre räntorna letar sig ut i ekonomin. Takten i vilken detta kommer att ske kommer bero på hur snabbt Riksbanken väljer att genomföra ytterligare räntesänkningar, och på hur stora de blir. Signalerna i samband med det senaste räntebeskedet var att styrräntan kommer sänkas två gånger till i år och att det kommer att ske under det andra halvåret. Med en sådan långsam sänkning av räntan kommer penningpolitiken att förbli åtstramande under stora delar av året.

Den bedömningen från Riksbanken bygger dock på en prognos där inflationen kommer plana ut runt två procent. Vid ett sådant scenario är det också möjligt att sänka räntan gradvis. Enligt Unionens prognos kommer inflationen istället röra sig en bra bit under två procent och då kommer det att bli betydligt svårare för Riksbanken att gå långsamt fram. Vår bedömning är därför att styrräntan kommer att sänkas fyra gånger till i år och stimulansen i ekonomin blir därmed också större.

Samtidigt kommer hushållens ekonomi också att stärkas av att inflationen nu är lägre och att reallönerna ökar både i år och nästa år. Tillsammans med de inkomstskattesänkningar som genomfördes vid det senaste årsskiftet, och som sannolikt kommer förstärkas i budgeten för 2025, gör det att den inhemska efterfrågan stärks under prognosperioden. I samma riktning verkar även exportutsikterna. Sammantaget leder det till att BNP växer med 0,8 procent i år och med 2,6 procent nästa år.

Tabell 2 Unionens prognos – försörjningsbalansen, jämförelser föregående år, procent

	2023	2024	2025
BNP	-0,2	0,8	2,6
BNP, kalenderkorrigerat	0,0	0,8	2,8
Hushållens konsumtion	-2,5	1,5	2,7
Offentlig konsumtion	1,5	1,3	1,4
Fasta bruttoinvesteringar	-1,5	-2,0	2,8
Lagerinvesteringar	-1,3	0,0	0,0
Export	3,3	2,0	4,0
Import	-0,9	1,5	3,7

Källa: SCB och egna bedömningar

Internationella konjunkturutvecklingen

Globalt väntas den ekonomiska aktiviteten fortsätta på samma spår 2024 och 2025 som den gjorde 2023. Tillväxtbedömningarna skiljer sig dock åt betydligt mellan olika länder och regioner, där Kina väntas bromsa in medan tillväxten i USA och euroområdet väntas tillta något under 2024. Den globala ekonomin har överlag visat sig vara oväntat motståndskraftig med tanke på de kraftiga räntehöjningarna som har genomförts för att säkra prisstabilitet.

Den globala BNP-tillväxten väntas uppgå till 3,2 procent 2024, vilket är samma takt som 2023. Även under 2025 väntas tillväxten landa på 3,2 procent. I de avancerade ekonomierna spås

tillväxten uppgå till 1,7 procent 2024, upp från 1,6 procent 2023 och landa på 1,8 procent under 2025. Den globala tillväxttakten är alltså låg historiskt sett. Det beror inte minst på höga lånekostnader, långsiktiga effekter från Covid-pandemin och Rysslands invasion av Ukraina.

Geopolitisk splittring utgör fortsatt en betydande risk för den ekonomiska utvecklingen. Likaså leder störningar i transportflödena genom Suezkanalen efter attacker mot handelsfartyg till ökade transportkostnader. Oron för att konflikten ska sprida sig till ett större område har dock avtagit något, inte minst efter att Israel och Iran åtminstone tillfälligt stoppat de direkta fientligheterna mot varandra.

Den globala inflationen väntas gradvis sjunka under 2024 och 2025. Under 2024 spås inflationen sjunka till 5,9 procent från 6,8 procent, medan den väntas uppgå till 4,5 procent 2025. De avancerade ekonomierna väntas nå inflationsmålen betydligt snabbare än utvecklingsekonomierna. De kortsiktiga inflationsförväntningarna har sjunkit både i avancerade ekonomier och utvecklingsländer, även om vissa indikatorer på finansmarknaden talar för en måttlig ökning i de kortsiktiga inflationsförväntningarna i USA.

Den globala handeln väntas växa med 3,0 procent 2024 och 3,3 procent 2025. Det utgör en klart lägre takt jämfört med årsge-nomsnittet för 2000–2019 som låg på strax under 5 procent. Det är värt att notera att det för närvarande pågår betydande skiften i handelsmönster som ligger i linje med den geopolitiska splittringen. Handelsflödena *mellan* de större geopolitiska blocken har minskat medan den har ökat *inom* blocken. Detta tycks vara ett tema som kommer att fortsätta, då säkerhetspolitiska vägval gör att allt fler länder väljer att prioritera handel och produktion av viktiga produkter och råvaror mellan allierade.

USA väntas fortsätta att visa en högre BNP-tillväxt än andra avancerade ekonomier under 2024. Med en fortsatt stark arbetsmarknad och en hög detaljhandelsförsäljning har prognosen för tillväxten reviderats upp för 2024. Den amerikanska inflationen har dock i de senaste mätningarna planat ut på en nivå klart över målet och en sänkning av styrräntan bedöms därför komma tidigast i september vilket i så fall kan komma att verka dämpande på konsumtionen och tillväxten.

I euroområdet bedöms tillväxten återhämta sig något från de låga nivåerna som noterades 2023. Höga styrräntor, stram finanspolitik och ihållande hög tjänsteinflation är alla faktorer som utgör risker mot att centralbankerna ska kunna nå sina inflationsmål. Till skillnad från till exempel USA finns det dock i euroområdet större risker för en betydande nedgång i tillväxten, vilket de europeiska centralbankerna behöver ta hänsyn till.

Den tyska ekonomin har varit svag och visade negativ tillväxt under det första kvartalet 2024. Framöver väntas den tyska tillväxten bli positiv, om än i en långsammare takt än i många andra euroländer. Privatkonsumtionen har fortsatt att tynga ekonomin, samtidigt som den tyska industrin står inför många utmaningar i omställningen till en grön ekonomi. Framåtblickande indikatorer visar på en fortsatt mycket svag utveckling inom tillverkningsindustrin, medan tjänstesektorn indikerar en bättre utveckling.

Kina har inlett det första kvartalet 2024 med stabila tillväxttal på dryga 5 procent. Detta ligger i linje med tillväxten under 2023, med stöd bland annat av en återhämtning från Covid-nedstängningarna under 2022. I slutet av fjolåret påverkades dock den kinesiska ekonomin negativt av en utdragen kris i fastighetssektorn, samtidigt som skulderna bland de lokala regeringarna rusade och hushållens konsumtion var svag. Stödåtgärder i form av stora infrastruktursatsningar samt stöd riktade till den högteknologiska tillverkningsindustrin har vidare skapat oro kring de offentliga finanserna, och så sent som i april meddelade kreditvärderingsinstitutet Fitch att man sänker utsikterna för Kinas kreditbetyg. Samtidigt finns externa risker i form av fortsatta geopolitiska spänningar med USA.

Tabell 3 Internationell BNP-tillväxt, procentuell förändring årstakt

	2023	2024	2025
Världen	3,2	3,2	3,2
USA	2,5	2,7	1,9
Kina	5,2	4,6	4,1
Euroområdet	0,4	0,8	1,5
Tyskland	-0,3	0,2	1,3
Storbritannien	0,1	0,5	1,5
Norge	0,8	1,1	1,6

Källa: IMF, KI och egna bedömningar

Risker för prognosen

Det finns som alltid flera faktorer som kan utvecklas på ett annat sätt än i vårt huvudscenario och därmed ge ett annat utfall än i vår prognos.

Den tyngst vägande är om de stora geopolitiska spänningarna i vår omvärld skulle eskaleras på ett sätt som ger ytterligare negativ påverkan på ekonomin, till exempel via en förnyad energikris.

På motsatt sätt skulle ett oväntat slut på kriget, utan större rysk landvinning, kunna ge en positiv injektion till ekonomin när ett fritt Ukraina åter ska byggas upp. Att det skulle ske under vår prognosperiod bedömer vi dock som osannolikt.

Betydligt mer sannolikt vore det om obalansen i utsikterna för både inflationen och konjunkturen mellan USA och Europa leder till att centralbankerna i Europa väljer att gå långsammare fram med räntesänkningarna än i vårt grundscenario, av oro för negativa växelkurseffekter. Det skulle göra att penningpolitiken blir mer åtstramande och därmed dämpar den ekonomiska aktiviteten mer än i vår prognos.

Det ska genomföras flera stora val i år, främst det till EU-parlamentet samt det amerikanska presidentvalet, där en vinst för Donald Trump skulle innebära större ovisshet om den ekonomiska politiken och vilka konsekvenser den skulle få för konjunkturförloppet.

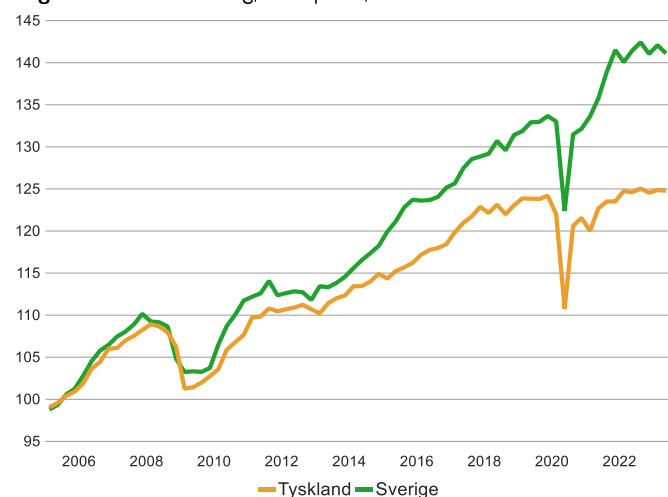
I EU-valet väntas flera högnationalistiska partier gå framåt. En stor risk för den svenska exportberoende ekonomin är om resultaten av valet leder till en ny skjuts av handels hinder mellan USA, Europa och Kina.

Fördjupning: Har Sverige slagit sig fritt från Tyskland?

Utvecklingen i tysk ekonomi beskrivs ofta som särskilt viktig för Sverige. Detta både i egenskap av att vara en av Sveriges största handelspartners och av att Tyskland och Sverige har en liknande industristruktur och därför konkurrerar med varandra på världsmarknaden. När det kommer signaler om att tysk ekonomi går knackigt ses det därför som en förvarning om att samma sak kommer hända även i Sverige.

I stora drag är också konjunktursvängningarna likartade i de två länderna. Men det behöver inte bero på att utvecklingen i just den tyska ekonomin påverkar den svenska i särskilt hög utsträckning. Det beror snarare på att båda länderna påverkas på ett mycket likartat sätt av förändringar i världsekonomi och dess konjunkturförlopp. Och det finns också skillnader i den ekonomiska utvecklingen vid sidan av de konjunkturrella svängningarna. Ett exempel är att Sverige haft en klart starkare tillväxt än Tyskland under de senaste 20 åren. Från 2005 till idag har svensk BNP växt med drygt 40 procent, medan den tyska tillväxten summeras till 25 procent.

Diagram 13 BNP-utveckling, fasta priser, index 2005=100

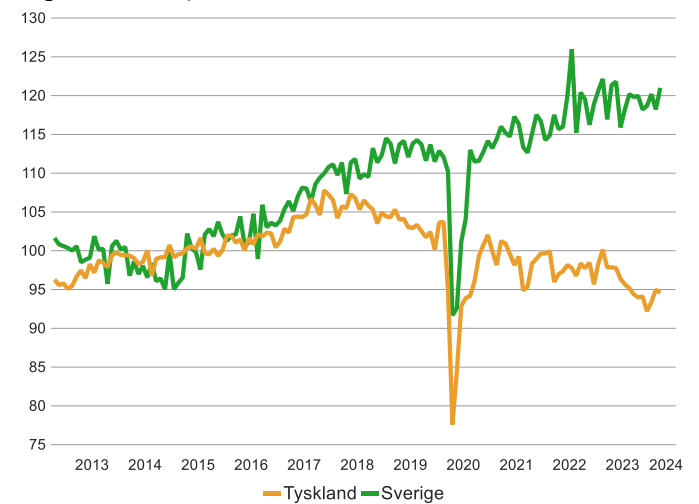

Källa: SCB, Statistisches Bundesamt och Macrobond

Skillnaden har varit större under de senaste tio åren än under de första tio åren, men även då växte svensk ekonomi mer än den tyska. Särskilt stor har skillnaden varit efter pandemin med väldigt stark svensk tillväxt under 2021 och 2022, medan tysk BNP fortfarande är kvar på ungefär samma nivå som innan pandemin.

Ett liknande mönster ses i utvecklingen av industriproduktionsindex. Där följdes Sverige och Tyskland länge åt relativt väl men runt 2018 började Sverige dra ifrån. Den trenden har sedan hållit i sig efter pandemin då produktionsvolymerna i svensk industri har ökat medan de har minskat i Tyskland.

Diagram 14 Industriproduktionsindex, index 2025=100

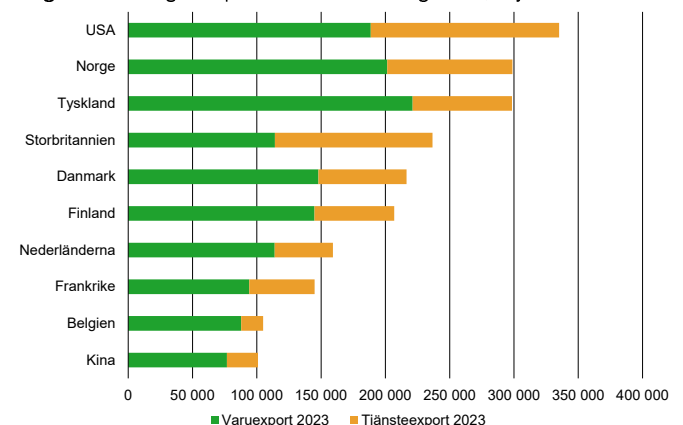

Källa: SCB, Statistisches Bundesamt och Macrobond

Har denna skillnad i utveckling inneburit någon förändring i Tysklands vikt som handelspartner till Sverige? Nja, inte entydigt i alla fall. De senaste 15 åren har Tyskland och Norge turats om att vara den största mottagaren av svensk varuexport. 2023 var det Tyskland som knep förstaplatsen. För tio år sedan, 2013, var Norge etta tätt följt av Tyskland.

Historiskt har det varit jämförelse av just varuexporten som utgjort definitionen av vilket land som är Sveriges största exportmottagare. Men med förfinad och utvecklad statistik går det nu även att inkludera tjänsteexporten efter mottagarland. Då blir bilden delvis en annan.

Diagram 15 Sveriges export 2023 efter mottagarland, miljoner kronor

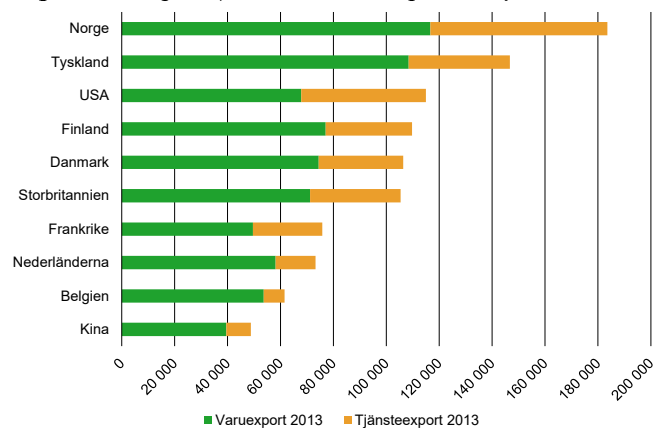

Källa: SCB

Sett till den totala exporten var istället USA och inte Tyskland den största mottagaren förra året. Förklaringen till det ligger i att USA var den största mottagaren av svensk tjänsteexport. En stor del av tjänsteexporten består av datatjänster samt olika affärstjänster inom till exempel forskning och utveckling, management och PR och andra konsulttjänster. Även avgifter för användandet av immateriella rättigheter, olika transporttjänster samt svenskers konsumtion på resor i utlandet utgör betydande delar av tjänsteexporten.

För tio år sedan var USA den tredje största mottagaren av svensk export, men landet har alltså på tio år seglat upp som den största mottagaren. Förklaringen till USA:s ökade betydelse ligger just i att tjänsteexporten dit ökat kraftigt. Mellan 2013 och 2023 skedde nästan en fördubbling. Ökningen består framför allt av datatjänster, licenser samt andra affärstjänster. På samma tid har Tyskland minskat i betydelse jämfört med USA, men å andra sidan ökat jämfört med Norge.

Diagram 16 Sveriges export 2013 efter mottagarland, miljoner kronor

Källa: SCB

Värt att notera är att Kina var den tionde största mottagaren både 2013 och 2023. Mätt på detta sätt har landet inte nämnvärt ökat i betydelse för svensk export. Här kan också ligga en förklaring till Sveriges goda ekonomiska utveckling jämfört med Tyskland under den här perioden. Tysk ekonomi och export är betydligt mer beroende av Kina än vad den svenska är. 2023 var Kina Tysklands fjärde största exportmottagare och nummer ett avseende från vilka länder Tyskland importerar. År 2023 var det åttonde året i rad med Kina som Tysklands största handelspartner totalt sett.

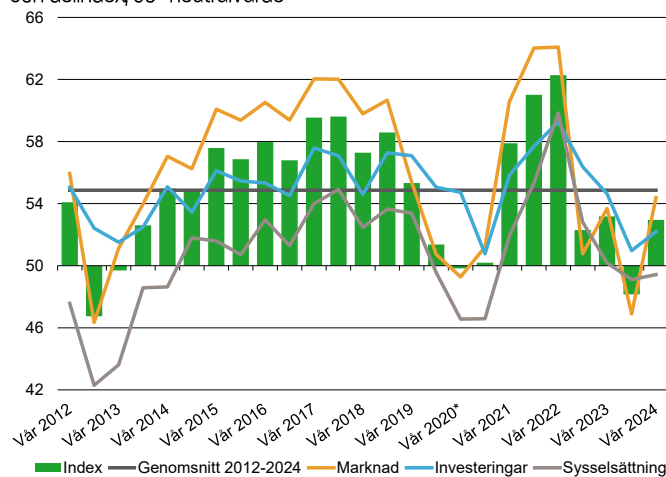
Sammantaget står det klart att Sverige på flera sätt har haft en bättre ekonomisk utveckling än Tyskland under det senaste decenniet. Tyskland utgör däremot fortfarande en av Sveriges viktigaste handelspartners. Skillnader i ländernas tyngdpunkter i utrikeshandeln kan vara en förklaring till att Sverige gått bättre än Tyskland, där Tyskland har en betydligt större tyngdpunkt mot Kina vars ekonomi dragits med stora problem, medan Sverige har en större tyngdpunkt mot till exempel Norge. Kina har också själva stora ambitioner att ta marknadsandelar inom branscher som är viktiga för Tyskland, med fordonsindustrin som ett tydligt exempel. En annan faktor som har missgynnat Tyskland jämfört med Sverige de senaste åren är ett betydligt större beroende av rysk energi, vilket krävt en större omställning av energiförsörjningen efter Rysslands fullskaliga invasion av Ukraina.

Unionens Branschbarometer

Unionen genomför två gånger per år Branschbarometern – en enkätundersökning bland de av förbundets klubbar som har minst 20 medlemmar och vars arbetsgivare är en del av det privata näringslivet. Huvudfokus är klubbarnas bedömningar av företagets utsikter inför det kommande halvåret, satt i relation till det senaste halvårets utveckling. Svaren presenteras nedbrutet på sektorer och branscher samt på geografiska regioner.

Efterfrågan växer enligt Unionens klubbar

Diagram 17 Konjunkturläget i näringslivet enligt Unionens klubbar, total- och delindex, 50=neutralvärde

*Våren 2020 genomfördes undersökningen i mars, strax innan krisens utbrott i Sverige.

Källa: Unionens Branschbarometer

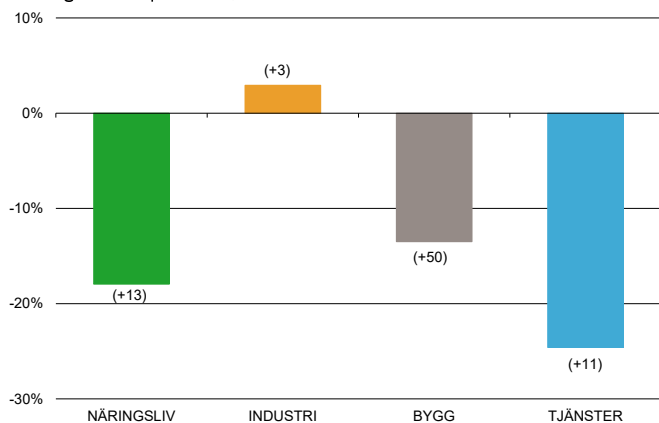
Branschbarometerens totalindex noteras denna gång till 53. Det innebär att det har stigit med fem enheter sedan höstens undersökning, när noteringen blev den lägsta på över tio år.² Trots ökningen ligger index fortsatt under genomsnittet för de senaste tolv åren. Eftersom 50 markerar gränsen mellan positivt och negativt stämningläge, indikerar resultatet att klubbarna sammantaget förväntar sig en försiktigt positiv utveckling det kommande halvåret jämfört med hur det senaste halvåret föll ut.

Förstärkningen jämfört med i höstas beror främst på kraftigt ljusnande marknadsutsikter. För ett halvår sedan såg klubbarna framför sig minskad orderingång och försäljning under de då kommande sex månaderna. Istället väntas nu såväl orderingång som försäljning (och vinst) öka under det kommande halvåret, om än i måttlig takt. Även de sammanlagda utsikterna gällande investeringar och sysselsättning har förändrats åt rätt håll sedan i höstas – dock inte lika påfallande som för marknadsutsikterna. Gällande behovet av arbetskraft kan förändringen beskrivas som att den gradvisa nedkylning som visats i flera undersökningar i följd nu upphör – sysselsättningen väntas det kommande halvåret röra sig i sidled jämfört med de senaste sex månaderna.

² Indexet är en sammanvägning av resultatet för sju indikatorer, vilka omfattar förväntad utveckling under det kommande halvåret gällande

företagets marknad (orderingång, försäljning och vinstutveckling), investeringar och sysselsättning.

Diagram 18 Nulägesbedömning av företagets lönsamhet, viktade nettoandelar i procent, 0 = normalläge, förändring i procentandelar jmf förra mätningen inom parentes, sektorer³

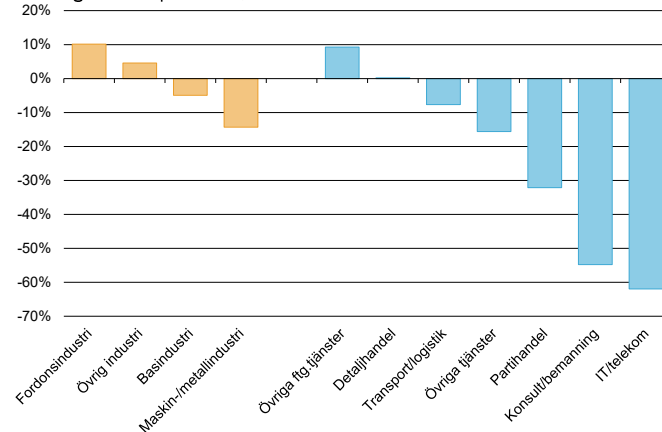

Källa: Unionens Branschbarometer

Även företagets lönsamhetsläge har enligt klubbarna förbättrats sedan i höstas. Starkast är det i industrin och svagast i tjänstesektorn. Även gällande lönsamheten handlar det till stor del om förstärkning från ett svagt utgångsläge. Höstens notering var den svagaste på fem år för såväl tjänste- som byggföretagen. Den påtagliga ljusningen för båda dessa sektorer – och en marginell förbättring även inom industrin – till trots är lönsamheten i nuläget sämre än genomsnittet för de senaste fem åren.

Noterbart är att lönsamhetsomdömena för de olika industribranscherna ligger väl samlade nära ett tänkt normalläge, medan spridningen är desto större bland tjänstebanscher. Bland tjänstebanscher är lönsamheten bäst i det vi benämner övriga företagstjänster, en bransch som domineras av fastighetservice, callcenter och säkerhet. Där är lönsamheten relativt ett normalläge i paritet med fordonsindustrin, som toppar bland industribranscherna. Sämst är det ställt inom IT & telekom och konsult & bemanning, i vilka cirka 7 av 10 klubbar anger att lönsamheten i nuläget är svagare än normalt. Även inom båda dessa branscher finns det dock stora skillnader. IT rapporterar normal lönsamhet medan telekom är rejält mollstämt. På motsvarande sätt svarar två tredjedelar av teknikkon-sulterna att situationen är normal eller starkare än normalt, medan bemanningsklubbar nästan i sin helhet har svagare lönsamhet än normalt.

Diagram 19 Nulägesbedömning av företagets lönsamhet, viktade nettoandelar i procent, 0 = normalläge, förändring i procentandelar jmf förra mätningen inom parentes, branscher

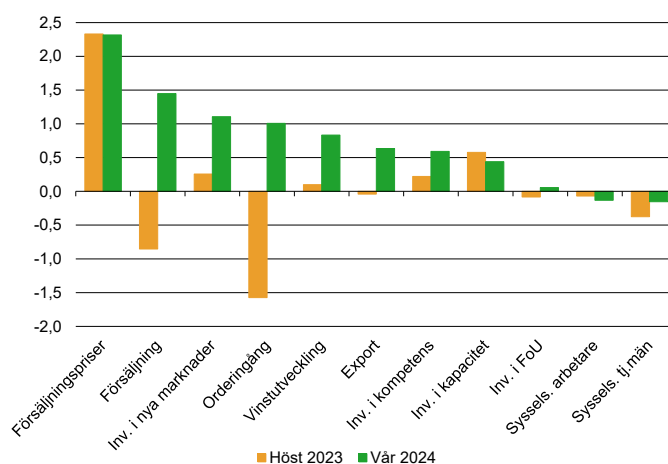

Källa: Unionens Branschbarometer

Den övergripande läsningen av klubbarnas svar blir att försämringen av näringslivets efterfrågan bottnade under inledningen av året. Nedgången har varit mycket ojämnt fördelad mellan olika branscher – vilket bland annat visar sig i de kraftigt varierade lönsamhetsomdömena mellan (och inom) branscherna – och tidpunkten för vändningen varierar förstås,⁴ men som helhet pekar klubbarnas svar i Branschbarometern mot att konjunkturläget nu ljusnar.

De mer positiva utsikterna för näringslivet som helhet vilar alltså främst på förväntningar om en starkt efterfrågan, och då i högre grad inhemsk sådan än från utlandet. Exporten väntas visserligen växa något, men när de exporttunga verksamheterna jämförs med de som i huvudsak eller enbart säljer på den svenska marknaden är tillväxtomdömena gällande orderin-gång och försäljning tydligt mer positiva för de senare.

Diagram 20 Förväntansläget uppdelat på indikatorer, förväntad förändring i procent jmf föregående halvår

Källa: Unionens Branschbarometer

På totalnivån ligger förväntningarna gällande sysselsättningen för såväl arbetare som tjänstemän inom gränserna för det intervall som vi benämner ”oförändrad utveckling”,⁵ vilket i båda fallen alltså innebär mer eller mindre samma förväntan som i

³ Skalan går mellan -100 (alla svarande bedömer lönsamhetsläget som sämre än normalt) och +100 (alla bedömer lönsamhetsläget som bättre än normalt), med 0 som ett neutralt läge.

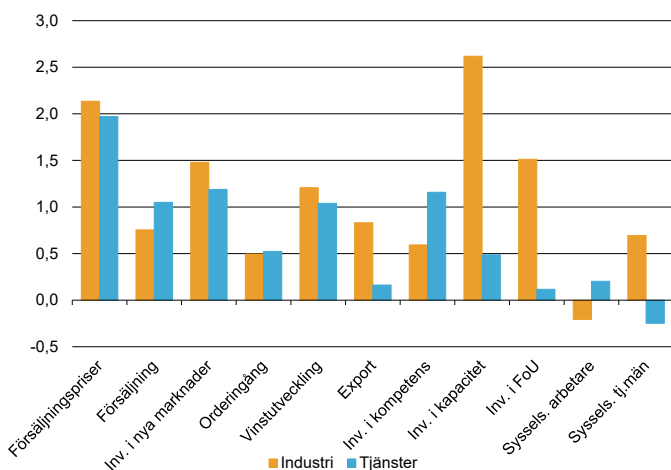
⁴ Vilket vi mer utförligt analyserar i rapportens prognosavsnitt.

⁵ Intervall är mellan +0,49 och -0,49 procent.

höstas. När resultaten delas upp på tjänstesektorn respektive industrin framträder dock en skillnad dem emellan, i det att sysselsättningen för tjänstemän väntas växa inom industrin men vara oförändrad i tjänstesektorn. Gräver vi oss vidare ner till de enskilda branscherna ser vi att det spretar rejält. Inom telekom väntas kraftiga neddragningar, och kännbara sysselsättningsminskningar förutses även sammantaget inom skogs- & pappersindustrin, transport & logistik, partihandeln och bygg. Samtidigt växer försvarsindustrin i raket(!)fart, och relativt stark sysselsättningsstillväxt väntas även inom IT.

Även gällande investeringsförväntningarna noteras vissa skillnader mellan tjänste- och industriföretagen. De senare förutser kraftigt stigande kapacitetsinvesteringar och även god tillväxt i investeringar i forskning och utveckling, vilka båda är kategorier där tjänsteföretagen förväntar sig en utveckling i sidled. Dessa positiva investeringsförväntningar är giltiga för stora delar av industrin – dock med skogs- & pappersbranschen som ett undantag – men två branscher sticker särskilt ut: läkemedels- respektive försvarsindustrin, och då främst den senare. Investeringsplanerna har legat högt för dessa branscher i flera år nu, men aldrig tidigare har någon bransch legat så högt i detta avseende i Branschbarometern som försvarsindustrin gör nu.

Diagram 21 Förväntansläget uppdelat på indikatorer och sektor, förväntad förändring i procent jmf föregående halvår

Källa: Unionens Branschbarometer

Gällande försäljningspriserna ligger förväntan på ökningstakten kvar på samma nivå som i höstas. Jämfört med det som varit normalläget i Branschbarometerns under de dryga senaste tio åren innebär det en hög förväntad prisökningstakt, men den ligger ändå väsentligt lägre än för ett år sedan. Det ska dock påpekas att en förklaring till att förväntningarna avseende försäljningsprisernas ökningstakt på totalen inte fortsatt ner sedan i höstas, är att priserna väntas öka i tydligt högre takt än

⁶ Noterbart är att inte en enda av klubbarna i försvarsindustrin svarar att brist på efterfrågan är ett hinder för företagets expansion i nuläget, och att det med bred marginal är den bransch/delbransch där störst andel svarar att arbetskraftsbrist är ett sådant hinder (nästan 9 av 10 försvarsklubbar svarar det).

⁷ Övrig industri utgörs av: försvars-, livsmedels-, läkemedelsindustri samt övrig tillverkande verksamhet. Övriga företagstjänster samlar

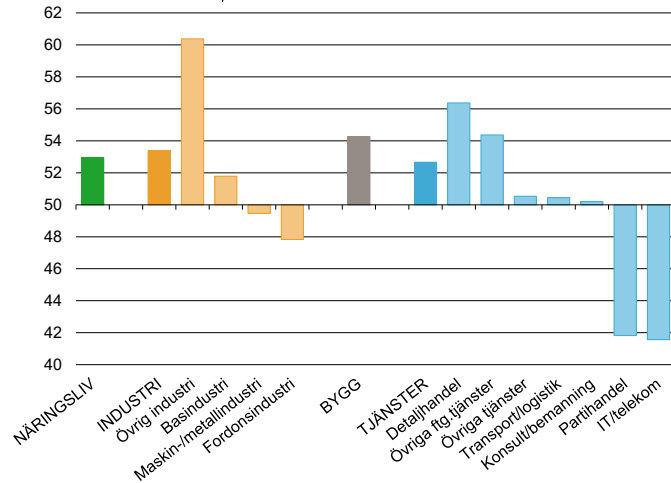
tidigare inom bygg. Inom tjänstesektorn, med ofta mer konsumentnära branscher än inom industrin och bygg, har däremot förväntningarna gällande försäljningspriserna skruvats ner något sedan i höstas. För de sammantagna handelsföretagen i undersökningen – alltså parti-, dagligvaru- och sällanköpshandeln sammanlagda – har inte förväntningarna gällande försäljningsprisernas utveckling legat så lågt som nu sedan hösten 2020. (Mer om försäljnings- och inköpsprisernas utveckling går att läsa i rapportens inflationskapitel.)

Ränteförväntningar lyfter bygg och sällanköps-handeln

När Branschbarometerns övergripande index delas upp på undersökningens olika branscher, framgår att utvecklingen det kommande halvåret relativt utfallet för det senaste halvåret väntas bli mest positivt i den bransch som benämns ”övrig industri”.

En del av detta har att göra med att läkemedelsindustrin, en delbransch som under flera år gått och som fortsätter att gå starkt, sorteras in under denna breda hatt. Den enskilt viktigaste förklaringen har vi dock redan berört ovan, och den är att även försvarsindustrin återfinns här. Denna industrigren har steg för steg skruvat upp varvtalet de senaste åren – uppgången inleddes innan men har förstås förstärkts mycket kraftigt av Ukrainakrigets förlopp och kringverkningar – och ännu verkar inte toppen vara nådd. Följande skrev vi redan förra våren gällande försvarsindustrin, och det gäller även denna gång: Inte vid något tidigare tillfälle har en bransch/branschgren i Branschbarometern rapporterat så högt ställda förväntningar som klubbarna inom försvarsindustrin gör nu.⁶

Diagram 22 Förväntansläget i Unionens Branschbarometer uppdelat på sektorer och branscher, index med 50=neutralvärde⁷

Källa: Unionens Branschbarometer

tjänsteföretag med det gemensamma att de i huvudsak har andra företag/offentlig sektor som sina kunder samt tillhör branscher som inte samlar ett tillräckligt svarsunderlag i undersökningen för att särredovisas. Basindustrin utgörs av följande underbranscher: kemi-, skogs- och pappers- samt stål- och gruvindustri. Övriga tjänster utgörs av följande delbranscher: media, turism, utbildning, spel, bilprovning, hotell & restaurang och utförare av sjuk-/tand-/hälsovård. IT-konsulter ingår i branschen konsult & bemanning, och inte i IT & telekom.

Unionens Branschbarometer

Det kommande halvåret i förhållande till det senaste halvåret – branschindelad*

Våren 2024	Industri				Bygg	Tjänster								TOTALT VÅREN 2024
	Bas-industri	Fordons-industri	Maskin- och metall-varuindustri	Övrig industri	Bygg	IT och telekom	Konsult och bemanning	Transport och logistik	Övriga företags-tjänster	Detail-handel	Parti-handel	Övriga tjänster		
Orderingång	→	↘	→	↑	↑	→	↘	↗	↗	↗	↓	↘	↗	
Försäljning	↗	↘	→	↗	↑	↗	↘	↗	↗	↑	↓	↘	↗	
Export	↗	↘	→	↑	-	→	↗	↗	-	↘	↘	-	↗	
Import	→	↘	→	↗	-	→	↑	↗	-	↗	↘	-	→	
Försäljnings-priser	↗	↗	↑	↑	↑	→	↗	↗	↗	↗	↑	↑	↗	
Vinstut-veckling	↗	→	→	↑	↘	→	↗	→	↗	↑	↘	↗	↗	
Investeringar														
I kapacitet	↗	↗	→	↑	↓	↘	→	↗	↗	↗	↗	↘	→	
I nya marknader	↗	↗	→	↑	→	→	↗	↗	↗	↗	↘	↗	↗	
I FoU	↗	↗	→	↑	↓	↘	↗	→	→	→	↗	↗	→	
I kompetens	↘	→	→	↗	↓	↘	↗	→	↗	↗	↗	↗	↗	
Sysselsättning														
Arbetare	↘	↘	↘	↗	↓	↓	↗	↘	↗	→	↘	→	→	
Tjänstemän	→	→	↘	↗	↘	→	↘	↘	↗	→	↘	→	→	

* Basindustri: kemi, skog/papper och stål/gruv.

Övrig industri: försvar, livsmedel, läkemedel och övriga industribranscher. IT-konsulter ingår i Konsult och bemanning.

Teckenförklaring

Ökning med mer än 5%

Ökning med 2,5 till 5%

Ökning med 0,5 till 2,5%

Oförändrat

Minskning med 0,5 till 2,5%

Minskning med 2,5 till 5%

Minskning med mer än 5%

Unionens Branschbarometer

Det kommande halvåret i förhållande till det senaste halvåret – regionindelad*

Våren 2024	Norr	Mitt	Mälardalen exkl. Stockholm	Stockholm	Östra Götaland	Västra Götaland exkl. Göteborg	Göteborg	Syd inkl. Malmö/Lund	TOTALT VÅREN 2024
Orderingång	↗	↗	↘	↗	↕	→	→	↗	↗
Försäljning	↗	↗	↘	↗	↕	↗	↗	↗	↗
Export	→	↗	→	→	↕	→	↘	↗	↗
Försäljningspriser	↕	↕	↗	↗	↗	↗	↗	↕	↗
Vinstutveckling	↗	↗	↘	→	↗	→	↗	↗	↗
Investeringar									
I kapacitet	↗	↗	↗	→	↕	↗	↗	↕	→
I nya marknader	↗	↗	→	↗	↕	↗	↗	↗	↗
I FoU	↗	↗	→	↘	↕	↗	↗	↗	→
I kompetens	→	↗	→	→	↕	↗	↗	↗	↗
Sysselsättning									
Arbetare	↗	→	↘	→	↗	↘	↘	↗	→
Tjänstemän	↗	↗	→	↘	↗	↗	→	↗	→

* **Norr:** Lappland, Norrbotten, Västerbotten, Ångermanland, Medelpad, Jämtland och Härjedalen.
Mitt: Hälsingland, Gästrikland, Dalarna och Värmland.
Mälardalen: Uppland, Södermanland, Västmanland, Närke och Gotland.
Östra Götaland: Östergötland, Småland och Öland.
Västra Götaland: Västergötland, Dalsland, Bohuslän och norra Halland.
Syd: Blekinge, södra Halland och Skåne.

Teckenförklaring

Ökning med mer än 5%

Ökning med 2,5 till 5%

Ökning med 0,5 till 2,5%

Oförändrat

Minskning med 0,5 till 2,5%

Minskning med 2,5 till 5%

Minskning med mer än 5%

Att fordonsindustrin noteras något under neutralläget 50 ska troligen tolkas som en viss nedjustering efter en mycket stark period för branschen. Marknadsförväntningarna drar något åt det negativa, sysselsättningen likaså, men investeringarna väntas växa och lönsamhetsläget är i nuläget något starkare än normalt.

Förväntningarna i basindustrins tre delbranscher drar åt olika håll. Ovan har uppmärksamats att snålare vindar väntas blåsa inom skogs- & pappersindustrin, med exportefterfrågan som ett sänke. För kemiindustrin ser det avsevärt ljusare ut, och även stål- & gruvindustrin noteras i tillväxtzonen ovanför 50-strecket.

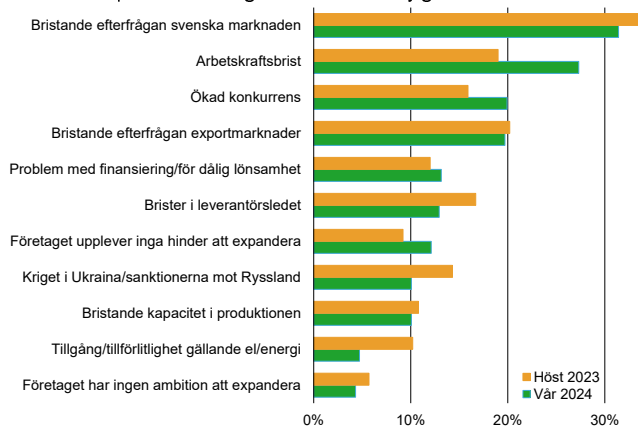
Det är två år sedan bygg noterades i tillväxtzonen för Branschbarometerns index. Förändringen jämfört med höstens undersökning – när bygg fick den lägsta noteringen någon sektor/bransch någon gång har haft i Branschbarometern – är iögonfallande. Den stora förändringen som nu har skett är att orderingången och försäljningen väntas växa det kommande halvåret, och det kraftigt. Efter de senaste två årens kraftiga inbromsning i takt med stigande räntor handlar det dock om tillväxt från en mycket nedpressad nivå, och övriga indikatorer pekar fortsatt nedåt för branschen.

Bland branscherna i tjänstesektorn är förväntansläget starkast inom detaljhandeln och de övriga företagstjänsterna. Inom detaljhandeln är det främst dagligvaruhandeln som agerar lok – med stigande försäljning, vinst, investeringar och ökad sysselsättning på arbetsarsidan – men för första gången på två år befinner sig nu även sällanköpshandeln i tillväxtzonen. Det är förstås inte långsökt att se ett samband mellan å ena sidan de positiva trendbrotten inom bygg och sällanköpshandeln, och å andra sidan att förväntningarna på en snart sänkt styrränta under vintern/våren stärktes. Återstår att se om Riksbankens fortsatta agerande efter den nu faktiskt genomförda sänkningen göder eller kväver optimismen i dessa branscher.

Svagast är förväntansläget inom partihandeln och IT & telekom. Gällande den senare har ovan redan konstaterats att det är en tudelad bransch, där IT genomgående präglas av positiva tongångar medan bistrare tider väntar telekom. Tydligast handlar detta om personalneddragningar och sjunkande investeringar, men även orderingång och vinst väntas krympa.

Arbetskraftsbristen åter ett växande hinder

Diagram 23 Vilket/vilka är de främsta hindren för den svenska verksamheten att expandera i nuläget? Flera svar möjliga

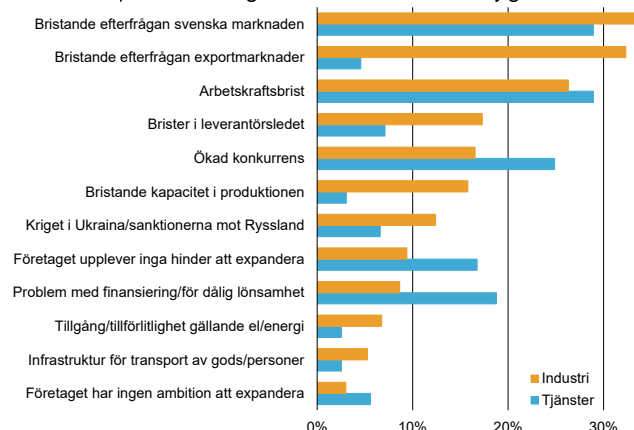

Källa: Unionens Branschbarometer

I undersökningen anger klubbarna vilket eller vilka som är de främsta hindren för företagens svenska verksamhet att expandera i nuläget. Bristande efterfrågan från svenska marknaden ligger i topp, men det kan samtidigt konstateras att situationen gällande den svenska efterfrågan faktiskt har ljusnat något sedan i höstas. Om vi ser på hur stor andel av klubbarna som anger bristande efterfrågan överlag – antingen inhemsk eller utländsk – som ett hinder, stärks bilden av att utvecklingen går åt rätt håll; andelen har sjunkit från 43 procent i höstas till nu 39.

Fler förändringar sedan i höstas som tyder på gynnsam utveckling är att brister i leverantörsledet minskat som hinder, liksom tillgången på/tillförlitligheten gällande el/energi. Att arbetskraftsbristen åter ökar är förstås i sig inte positivt, men kan även det läggas till raden av tecken på en allmänt förbättrad konjunktursituation. Noterbart är att arbetskraftsbristen – tillsammans med den bristande inhemska efterfrågan – är det största hindret för tjänsteföretagens expansion, och att det sedan i höstas har vuxit betydligt mer i den sektorn än i industrin.

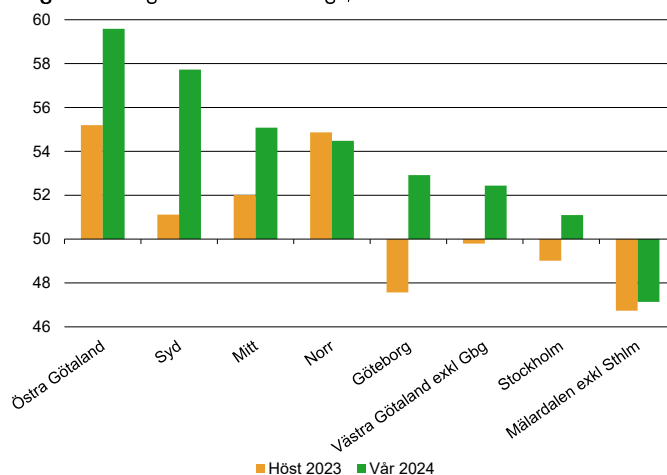
Diagram 24 Vilket/vilka är de främsta hindren för den svenska verksamheten att expandera i nuläget? Sektorer. Flera svar möjliga

Källa: Unionens Branschbarometer

Att lågkonjunkturen för vissa branscher varit mycket kännbar, och att den kom innan såren som pandemin och dess restriktioner medförde hade hunnit läkas, står dock klart. Problem med finansiering/för dålig lönsamhet ligger på sin högsta nivå sedan mätningen började för sex år sedan, särskilt stort är detta problem inom tjänstesektorn.

Diagram 25 Regionalt förväntansläge, index med 50=neutralvärde

Källa: Unionens Branschbarometer

En analys av resultaten i Branschbarometern utifrån geografi visar kortfattat två saker: stämmningsläget har skruvats upp mer än marginellt i fem av åtta regioner sedan i höstas, samt att index indikerar sammantaget positiva utsikter det kommande halvåret i samtliga regioner förutom i Stockholm och övriga Mälardalen.

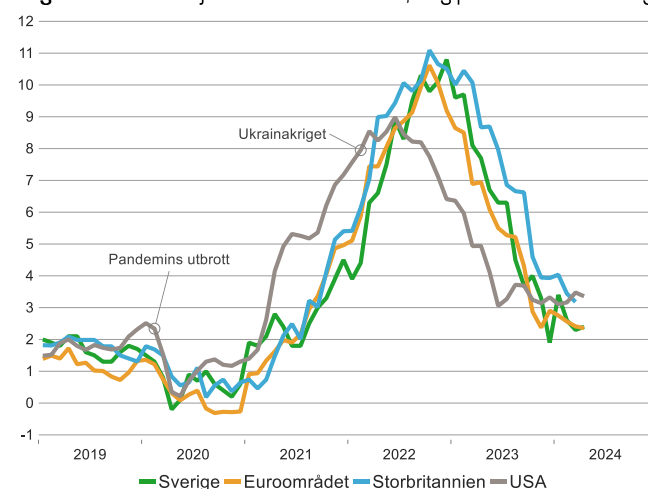
Denna upplaga av Branschbarometern baseras på bedömningar från 514 klubbar på 460 företag med sammanlagt 548 000 anställda i Sverige.⁸ Svarefrekvensen var 32 procent. Undersökningen genomfördes under perioden 3/4 – 17/4.

Inflationen på målet

Svensk inflation mätt med KPIF var 2,3 procent i april. Prisökningstakten har nu varit inom spannet $2,0 \pm 1,0$ procent fyra av de senaste fem månaderna. Inflationen är tillbaka på målet. Mätt med KPI, som är det mest relevanta måttet för löntagare och konsumenter, var inflationen 3,9 procent, differensen mellan måtten beror på Riksbankens och bankernas räntesättning.

Också euroområdets inflation är nu mycket nära inflationsmålet mätt i harmoniserade konsumentpriser (HIKP). Inflationen i USA har däremot pendlat mellan 3,0 och 3,5 sedan mitten på förra året. Det är boendekostnader som håller inflationen över målet i USA, framförallt hyres- och bostadspriser. Hade boendekostnaderna varit på en normal nivå hade inflationen varit på målet.

Diagram 26 Inflation jämfört med omvärlden, årlig procentuell förändring

Källa: Macrobond och SCB

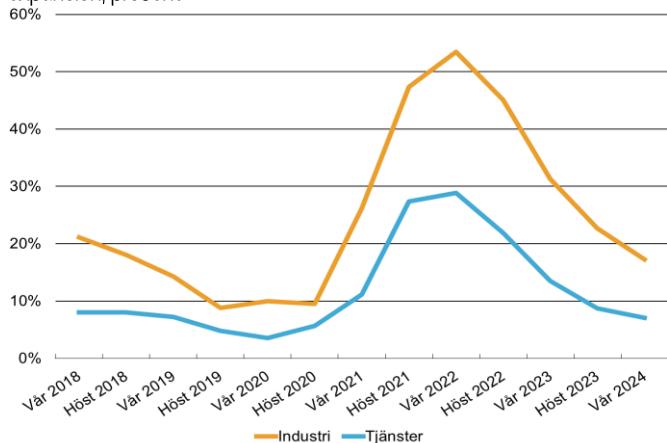
Normaliserade leverantörskedjor

Råvarupriser har fortsatt att minska eller stabiliseras. Det samma gäller många fraktpriser även om attacker i Röda havet lett till en viss uppgång av containerfraktpriser de senaste månaderna.

Problemen i leverantörskedjorna är nu överlag borta och bris-terna i leverantörsledet är tillbaka på en normal nivå enligt Unionsens klubbar.

⁸ Skillnaden i antalet klubbar och företag beror på att det i vissa fall inkommit svar från flera klubbar inom samma koncern. Det angivna antalet anställda som svaren representerar är korrigerat för detta.

Diagram 27 Andel företag där brister i leverantörsledet utgör ett hinder för expansion, procent

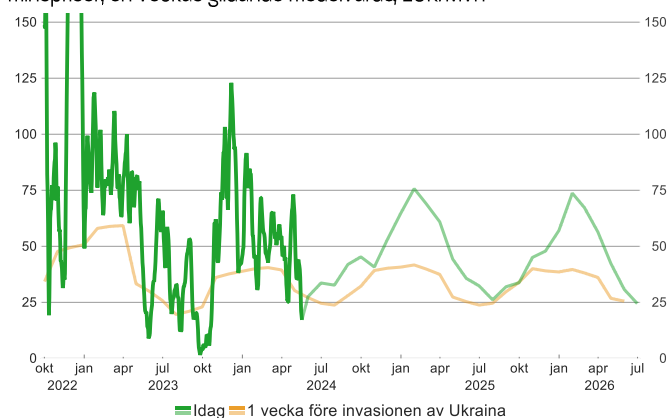
Källa: Unionens Branschbarometer

Stabiliserade energipriser

Europa och Sverige tog sig igenom vintern utan större problem med energiförsörjningen. Unionen bedömde i höstas att vinterns elpriser i Norden mest troligt skulle bli mellan 40 och 60 procent lägre än föregående vinter, utfallet blev 53 procent.

Förväntan är nu stabila svenska elpriser de närmsta åren, dock på en högre nivå än vad som förväntades innan kriget i Ukraina.

Diagram 28 Ukrainakrigets påverkan på nordiska elpriset. Utfall samt terminspriser, en veckas glidande medelvärde, EUR/Mvh

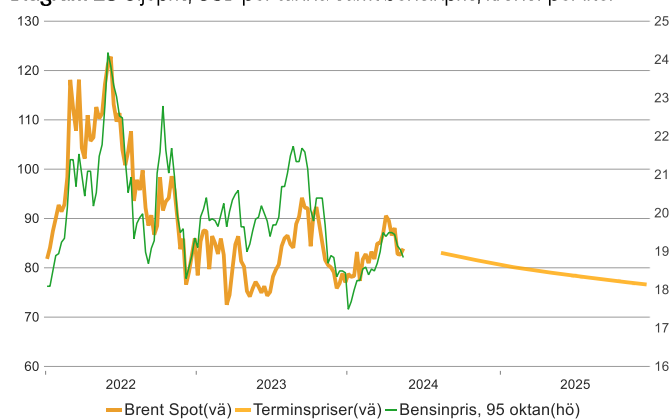

Not: Mörkgrön serie visar utfall, ljusorange och ljusgrön terminspriser.

Källa: Macrobond och ICE

Det senaste året har oljepriset rört sig i intervallet 70 till 90 dollar per fat och i avsaknad av större geopolitiska händelser bedöms oljepriset ligga kvar där i år och nästa år.

Diagram 29 Oljepris, USD per tunna samt bensinpris, kronor per liter

Källa: IVE, OKO8 och Macrobond

Dämpade prisförväntningar

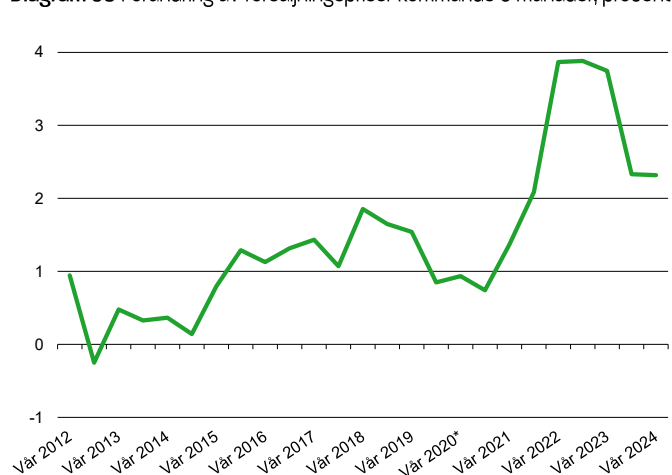
Unionens klubbar förväntar sig 2,9 procent ökning av inköpspriserna det närmaste halvåret. Inom tjänstesektorn förväntas prisökningstakten uppgå till 2,3 procent, en tydligt minskad ökningstakt jämfört med i höstas när förväntan på det då närmaste halvåret var 3,1 procent. Denna inbromsning kommer bidra till en lägre tjänsteinflation.

Lägst inköpsprisökningar förväntas inom IT & telekom, detaljhandeln, basindustrin samt transport & logistik. Förväntningarna inom partihandeln är på relativt höga nivåer men har minskat kraftigt jämfört med föregående halvår. Inom fordonsindustrin och en del övrig industri förväntas högre inköpspriser kommande halvår jämfört med föregående.

Klubbarna i sällanköphandeln bedömer att inköpsprisökningarna blir 1,4 det kommande halvåret och klubbarna i dagligvaruhandeln 1,3 procent. I båda fallen är det historiskt låga värden.

Enligt Unionens Branschbarometer väntas företagen under det kommande halvåret höja sina försäljningspriser med 2,3 procent. Det är förenligt med en fortsatt fallande inflationstakt för konsumentpriserna.

Diagram 30 Förändring av försäljningspriser kommande 6 månader, procent

Källa: Unionens Branschbarometer

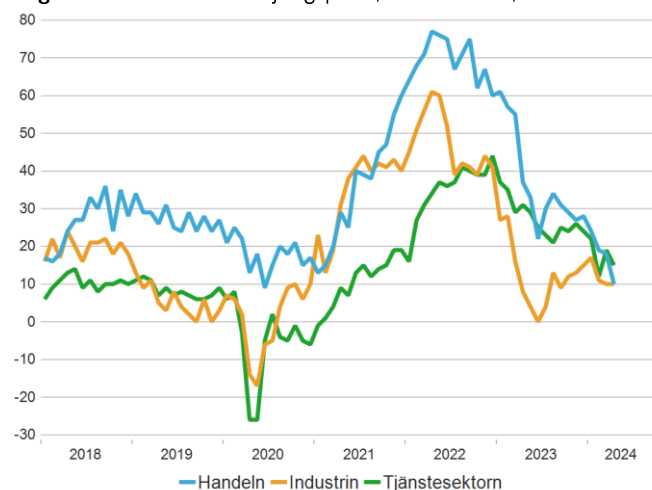
Försäljningspriserna förväntas minska det närmsta halvåret i ett par branscher, vilket är mycket ovanligt. Det bedöms ske

inom övriga tjänster samt IT & telekom.⁹ Sällanköpshandeln ligger nära noll. Försäljningsprisökningen förväntas också bli relativt liten inom fordonsindustrin, basindustrin, detaljhandeln, transport & logistik samt övriga företagstjänster.¹⁰ Detta bidrar till att inflationen under hösten hamnar under målet på två procent, mätt både som KPI och KPIF.

Byggsektorn skiljer ut sig, försäljningsprisökningen förväntas bli 5,4 procent under det kommande halvåret, en påtaglig ökning jämfört med höstens undersökning.

Andelen företag i Konjunkturinstitutets senaste mätning som tror att försäljningspriserna kommer att öka, har fortsatt att minska. I näringslivet i stort tror nu något färre företag än normalt på ökade försäljningspriser under de kommande tre månaderna. Bedömningarna är snarlika varandra inom handeln, industrin och tjänstesektorn. Dagligvaruhandeln är den bransch i undersökningen med högst andel företag som förväntar sig sjunkande försäljningspriser.

Diagram 31 Förväntade försäljningspriser, KI-barometern, netttotal

Källa: Konjunkturinstitutet och Macrobond

Den samlade bilden är att nuvarande inköpspriser samt förväntningarna på kommande inköpspriser och försäljningspriser ger ett fortsatt tryck nedåt på inflationen.

Ned- och uppåtrisker

Sannolikheten är nu stor att inflationen hamnar väsentligt under målet till årsskiftet. Riksbanken sänkte räntan nu i maj men Unionen anser sedan länge att en räntesänkingscykel borde ha påbörjats i början av året. Risker är nu att den inhemska efterfrågan framöver blir för låg med högre arbetslöshet som följd.

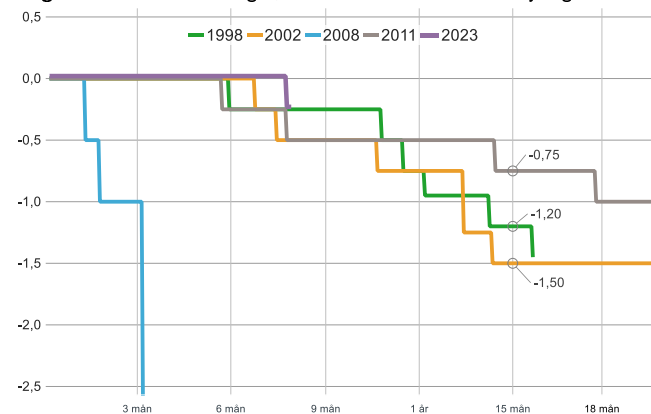
Efter andra ekonomiska kriser i modern tid har räntesänkningar påbörjats tidigare. Frågan framöver är i vilken takt Riksbanken fortsätter sänka. De har själva aviserat runt två ytterligare sänkningar i år och indikerar en styrränta på 3,25 procent i slutet av 2024.

⁹ Den dominerande delbranschen i övriga tjänster är media, även turism, utbildning, spel, bilprovning, hotell & restaurang och utförare av sjuk-/tand-/hälsovård ingår.

Det skulle innebära att vid årsskiftet, 15 månader efter den sista höjningen, har räntan sänkts med sammanlagt 0,75 procentenheter. Det medför att styrräntan hamnar på samma nivå efter 15 månader som efter 2010–2011 års räntehöjningar, den grå linjen i diagram 32.

Unionen bedömer att en utveckling närmare 1998 är mer sannolik. För att nå dit – till en styrränta på 2,75 procent – behöver Riksbanken göra sänkningar vid fyra av sina fem återstående möten i år.

Diagram 32 Räntesänkningar, antal månader från sista höjningen

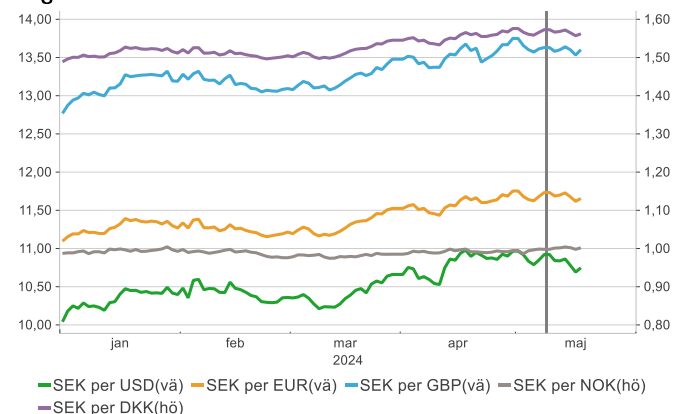

Källa: Riksbanken, egna beräkningar och Macrobond

Riksbanken var sena med att höja räntan när inflationen började stiga under hösten 2021, nu talar mycket för att de varit sena med att sänka räntan. Sänker Riksbanken inte styrräntan vid sitt nästa möte i juni med 0,25 procentenheter kan de komma behöva göra större sänkningar längre fram.

Riksbanken anger flera motiv till att vara försiktig med räntesänkningstakten. En del är svåra att ta fasta på, som att en ny kris eller energiprischock *kan* komma. Så är det alltid, men det brukar inte ligga till grund för beslut utan att specificeras och sannolikhetsbedömmas. Mer handfast är deras oro för en negativ växelkurspåverkan.

Diagram 33 Växelkurser

Not: Vertikala linjen visar när senaste räntebeslutet meddelades. Lägre värden innebär en förstärkning av kronan.

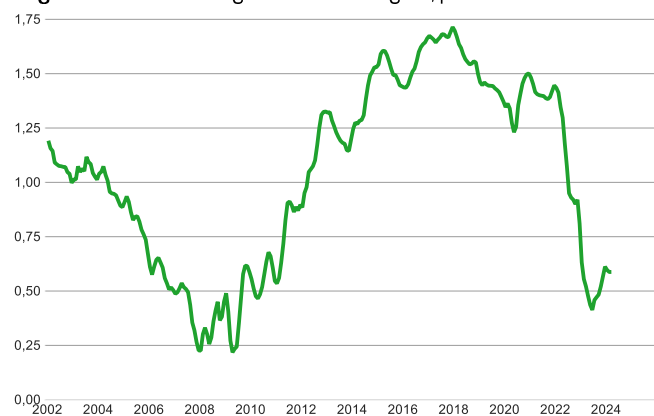
Källa: Riksbanken och Macrobond

¹⁰ Branschen övriga företagstjänster domineras i denna undersökning av delbranscherna fastighetsservice, callcenter och säkerhet.

Växelkurser bestäms av många faktorer utöver styrräntan och dess påverkan bör inte överdrivas. Den senaste räntesänkningen har inte lett till märkbara effekter på kronans värde gentemot andra valutor.

En risk som Riksbanken inte har nämnt är att sänkningarna av styrräntan kan komma att ätas upp av bankerna höjda lånemarginaler. Exempelvis har bolånemarginalen ökat sedan mitten av förra året och ser ut att fortsätta öka.

Diagram 34 Genomsnittlig bolånemarginal, procentenheter

Källa: Finansinspektionen och Macrobond

En viss ketchupeffekt på bolånemarknaden under återstoden av året är sannolik då många har väntat länge med försäljning och köp. Priset på bostadsmarknaden har stannat av och priserna har vänt upp under våren. En större efterfrågan på företags- och bolån, tillsammans med bristande konkurrens, kommer sannolikt att driva upp marginalerna. Flera banker har redan signalerat att kunderna inte ska förvänta sig att bolånemarginalen kommer sjunka lika mycket som styrräntan under året.

Prognos

Mycket talar för en fortsatt snabb nedgång av inflationen – förbi inflationsmålet. Viktiga energi-, inköps- och försäljningspriser fortsätter att falla eller stabiliseras. Leverantörsproblemen är nu på en normalnivå.

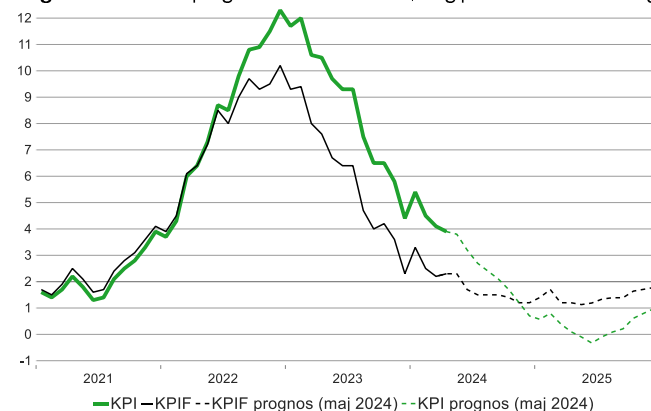
Industriavtalet bidrar fortsatt till en lönebildning kompatibel med inflationsmålet och till stabila inflationsförväntningar.

Riksbankens kraftigt åtstramande penningpolitik slår igenom med eftersläpning och det kommer dröja innan räntesänkningarna ger full effekt. De påbörjades sent och blir troligt för små om Riksbankens senaste räntebana blir verklighet. Unionen bedömer att Riksbanken kommer behöva sänka mer än aviserat och att styrräntan vid utgången av 2024 är 2,75 procent.

Inflationen mätt som KPIF kommer sannolikt under många månader vara ganska långt under målet 2024 och 2025, men fortfarande inom intervallet 1 till 2 procent. Det är möjligt men mindre troligt att KPIF hamnar under målintervallet (under 1 procent) delar av 2024 och 2025.

Nära årsskiftet kommer KPI sannolikt hamna under 1 procent och ligga kvar där hela eller större delen av 2025. I en eller flera månader under 2025 skulle KPI kunna bli negativ.

Diagram 35 Utfall & prognos för KPI och KPIF, årlig procentuell förändring

Källa: Unionens Branschbarometer, SCB och egna beräkningar

Unionens prognos är att årsgenomsnittet för KPI blir 2,9 procent i år och 0,5 procent nästa år. KPIF blir 1,9 respektive 1,4 procent.

Geopolitiska spänningar gör att osäkerheten i prognosen är långt större än normalt och att den bör tolkas med försiktighet.

Tabell 4 Unionens prognos – inflation och ränta, procent

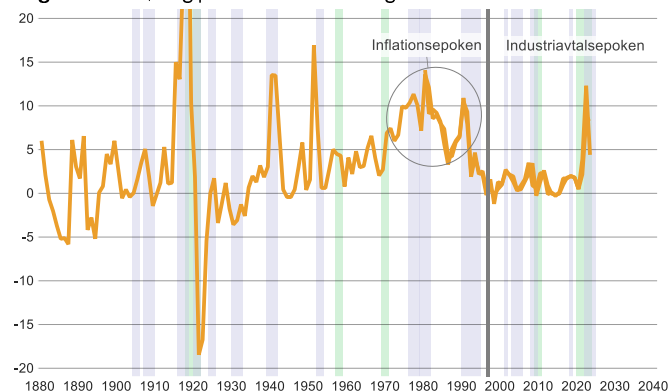
	2023	2024	2025
KPI, årsgenomsnitt	8,6	2,9	0,5
KPIF, årsgenomsnitt	6,0	1,9	1,4
Styrränta, vid årets slut	4,00	2,75	2,25

Källa: Unionen

Fördjupning: 20-talet kontra 70-talet

I den samhällsekonomiska debatten har funnits en oro för en utveckling lik den under och efter oljekriserna på 1970-talet. Den största farhågan är att inflationen skulle bita sig fast på en hög nivå som under den så kallade inflationsepoken som startade på 70-talet.

Diagram 36 KPI, årlig procentuell förändring

Not: Större krig i ljusblått. Större pandemier i ljusgrönt. Industriavtalets tillkomst i svart.
Källa: SCB och Unionen

Det finns ett par likheter. Plötsliga importbegränsningar och höga energipriser på grund av krig ledde till hög inflation.

Det finns många olikheter. Ökningen av oljepriset, och priser överlag, var under och efter pandemin också efterfrågedriven. Men främst är det institutionella ramverket i Sverige annorlunda idag än på 70-talet. Vi har idag ett helt annat och bättre ekonomiskt-politiskt ramverk, vilket inkluderar Industriavtalet.

Industriavtalet

Efter flera kriser under 70-talet och framåt växte en bred samtycke om att löneökningarna inom den internationellt konkurrensutsatta sektorn bör vara vägledande också för löneökningarna inom andra sektorer. Genom ett väl fungerande samspel mellan lönebildningen, penningpolitiken och finanspolitiken kunde bättre förutsättningar skapas för tillväxt och snabb konjunkturåterhämtning samt risken för ekonomiska kriser och hög inflation minskas.

Med ett industriavtal som sätter det så kallade märket för lönebildningen undviks de löne- och prisspiraler som uppstod under 70-talet. Det som hände då var att de nominella lönerna under vissa år blev mycket höga samtidigt som de reala lönerna blev mycket låga, i perioder negativa. Löntagarna blev fattigare, trots på pappret stora löneökningar kunde de köpa färre varor och tjänster för sin lön.

De, på pappret, höga löneökningarna ledde också till en urholkning av Sveriges konkurrenskraft vilket i sin tur ledde till ökad arbetslöshet, lägre skatteintäkter och låg tillväxt.

Industriavtalet har tillsammans med samtida reformer inom penning- och finanspolitiken gett en stabilitet som visserligen inte leder till de högsta, men väl till de bästa möjliga nominella löneökningarna som ger högsta möjliga reala löneökningar tillsammans med låg arbetslöshet och god konkurrenskraft för svenska företag.

Självständig riksbank, rörlig växelkurs & inflationsmål

På 70-talet leddes penningpolitiken av regeringen och Sverige hade en fast växelkurs. Kriserna på 70-talet och i förlängningen 90-talskrisen ledde till perioder med mycket hög ränta och i slutändan att räntan tillfälligt sattes till 500 procent för att försvara den svenska kronan. Sverige förlorade den striden och det blev uppenbart för alla att situationen var ohållbar. Riksbanken gavs självständighet från politiken, den svenska valutan gjordes flytande mot andra valutor och ett inflationsmål infördes.

En rörlig växelkurs tillsammans med ett inflationsmål och en välfungerande lönebildning gör att löner, räntor och finanspolitik kan anpassas i Sverige till den situation som råder i Sverige. Detta ger i sin tur möjlighet till stabilitet och god reallöneutveckling. Skenande långvarig inflation kan undvikas och kriser kan dämpas.

Tas någon av dessa delar bort faller de andra. Exempelvis skulle ett medlemskap i euron innebära att Sveriges finanspolitiska möjligheter begränsas och att en större del av finanspolitiken bestäms via Bryssel och hela penningpolitiken i Frankfurt. I vissa kriser behöver det inte vara ett problem utan kan vara en styrka, i andra – exempelvis om Sverige drabbas av en kris som inte drabbar övriga euroländer – så kan det leda till negativa konsekvenser.

Existensen av ett trovärdigt inflationsmål är centralt för att undvika pris- och lönespiraler då det är stigande inflationsförväntningar som historiskt har skapat problem.

Inflationsförväntningar

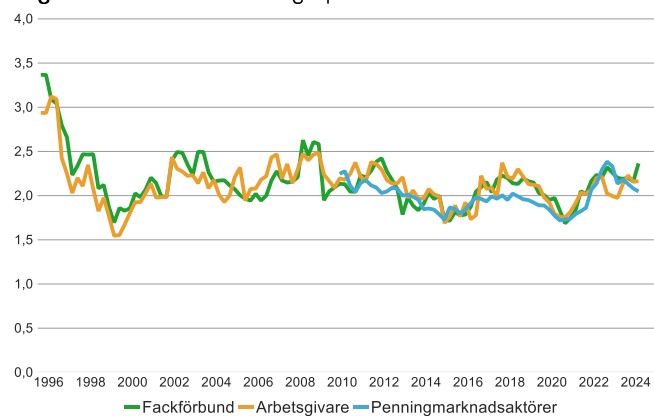
Under 70-talet ledde högre priser till kompensatoriska lönekrav. Det är naturligt – allt har blivit dyrare, krav följer på att lönen behöver kompensera för detta. De högre löneökningarna leder i sin tur till att företag behövde kompensera för högre produktionskostnader genom högre priser. Vilket leder till en förväntan på högre löner, som leder till en förväntan på högre priser, som leder till en förväntan på högre löner och så vidare. Spiralen är igång.

Med ett inflationsmål förankras både producenters och konsumenters prisförväntningar till målet och en spiral kan undvikas. Parterna på arbetsmarknaden kan med trygghet utgå från inflationsmålet i sina förhandlingar vilket i sin tur bidrar till att hålla inflationsförväntningar på målet samt att målet uppnås. Detta kräver att parterna tar sitt ansvar i tider med både för hög respektive för låg inflation. Samt att Riksbanken (i samspel med finanspolitiken och lönebildningen) lyckas bekämpa inflationen. Centralt är att arbetsmarknadens parter utgår från inflationsmålet. Fackföreningsrörelsen har gjort detta, även nu senast i en tid med mycket hög inflation. Det är nödvändigt att även arbetsgivarsidan tydligare står upp för inflationsmålet i både tider av hög och låg inflation.

Med en välfungerande lönebildning behöver Riksbanken inte höja räntan lika mycket och länge som i länder med mindre välfungerande lönebildning.

De femåriga inflationsförväntningarna hos hushåll, arbetsgivare, fackföreningar samt penningmarknadens aktörer har sedan det nya institutionella ramverket infördes legat på inflationsmålet, så även i denna senaste period med mycket hög inflation.

Diagram 37 Inflationsförväntningar på 5 års sikt

Källa: TNS Prospera och Macrobond

Finanspolitiskt ramverk

Statsskulden växte kraftigt under 70- och 90-talskriserna. En statsskuld är inte ett problem i sig utan tjänar många syften. Men statsskulden är för stor om den leder till stora räntekostnader samt en oförmåga att hantera nästa kris om staten inte kan ta upp nya lån. Sverige hamnade under 70-talet, och även under 90-talet, i mycket ansträngda lägen.

Ett nytt finanspolitiskt ramverk infördes för att minska opportunismen inom politiken och för att skapa mer stabilitet i svensk ekonomi. På många sätt har ramverket fungerat väl, men efter att statsskulden minskades till en rimlig nivå så har delar av ramverket lett till fortsatta stora besparingar under mycket lång tid. Detta har lett till för låga investeringar och en idag mycket stor underhålls- och investeringskuld.

Stora investeringar krävs för att komma till rätta med dessa och för att möta klimatutmaningen. Delar av ramverket har också visat sig vara kontraproduktiva då de kan bidra till ökade konjunktursvängningar istället för det motsatta som var syftet. Detta gäller reglerna för kommunerna som idag står för en stor andel av statsskulden. En översyn av det finanspolitiska ramverket behöver därför göras.

Låginflationsperioden 2012–2015 och de senaste årens höginflationsperiod har också visat att penningpolitiken i flera lägen inte ensam kan sköta all konjunkturstabilisering utan behöver draghjälp av finanspolitiken, detta föranleder en större roll för finanspolitiken i konjunkturstabilisering.

Övriga faktorer

Det finns ett flertal andra faktorer som skiljer 70-talet från idag. Bland annat kan nämnas att det internationella förtroendet för svensk ekonomi är mycket större idag.

Hantering av energikrisen blev också en annan. Europa, som drabbades hårdast av de indirekta effekterna av Rysslands fullskaliga invasion av Ukraina, kunde ersätta rysk energi med energi från andra länder. USA kunde använda sina oljereserver

till att hålla nere trycket på oljepriset och samarbetet inom OPEC+, och än så länge även mellan OPEC+ och andra länder, har fungerat bättre. Det finns ytterligare skillnader, se tabell 5 i vilken grön färg indikerar bättre förutsättningar idag jämfört med 70-talet.

Tabell 5 Likheter och skillnader mellan 70-talet och idag

70-talet	Idag
Energiprischock	Energiprischock
Styrräntan styrd av politiken	Självständig riksbank
Inget inflationsmål	Inflationsmål
Fast växelkurs	Rörlig växelkurs
Penningpolitik inte möjlig	Penningpolitik möjlig
Devalvering möjlig ibland	Automatisk devalvering
Förväntningar på hög inflation	Förväntningar på låg inflation
Mycket höga räntor	Ganska höga räntor
Begränsad samordning i lönebildningen	Industriavtalet
Bristande förtroende mellan arbetsmarknadens parter	Gott förtroende mellan arbetsmarknadens parter
Inflationsdrivande löneökningar	Ej inflationsdrivande löneökningar
Stor löneglidning	Begränsad löneglidning
Över tid låga reallöneökningar	Över tid höga reallöneökningar
Svaga statsfinanser	Starka statsfinanser
Flykt till starka valutor	Flykt till starka valutor
Valutaspekulation mot kronan	Valutaspekulation mot kronan?
Djup och lång lågkonjunktur	Måttlig och kort lågkonjunktur
Lågt internationellt förtroende för Sveriges ekonomi	Högt internationellt förtroende för Sveriges ekonomi
Varierande internationella energiprisåtgärder	Effektiva internationella energiprisåtgärder

Källa: Unionen

Resultat

Pandemin och kriget i Ukraina har inneburit det största testet av det ekonomiskt-politiska ramverket sedan det infördes. Resultatet är gott. Inflationen är idag åter på målet och inflationsförväntningarna avvek aldrig från målet.

Arbetsmarknadens parter har räddat många tusentals jobb med avtal om korttidsarbete och trots att löneförhandlingarna inträffade när inflationen var mycket hög och snabbt stigande träffades löneavtal som leder till en snabb återgång till normal inflation och därmed reallöneökningar.

Då Riksbanken kanske inte i tillräcklig grad litat på lönebildningen och/eller har gjort andra värderingar av data än bland andra Unionen, samt har gjort en delvis annan bedömning av styrräntans effekter samt avvägningen mellan realekonomin och inflationsmålet – så är sannolikheten nu stor att inflationen

hamnar väsentligt under målet en tid. Men det är också ett övergående problem, om arbetsmarknadens parter fortsätter att agera ansvarsfullt.

Efter två år med reallöneminskningar blir 2024 åter ett år med reallöneökningar. Över tid har Industriavtalet och hela ramverket lett till bättre reallöneökningar än nästan alla andra jämförbara länder, se fördjupningen nedan.

Trots denna den största utmaningen för Industriavtalet sedan dess födelse så har arbetsmarknadskonflikterna varit få och de som har förekommit har inte handlat om inflationskompensatoriska lönekrav. Risken för en löneprisspiral har varit och är i det närmsta obefintlig – så länge Industriavtalet fortlever och alla parter i det ekonomiskt-politiska ramverket tar sitt ansvar fullt ut.

Däremot har risken för en vinstprisspiral visat sig vara relativt stor och i vissa branscher kan detta ha förekommit. Det är något som Riksbanken, Konkurrensverket, Finansdepartementet och andra behöver utvärdera mycket noga samt ta fram åtgärder och planer för att minska risken för framöver.

Fördjupning: Förra årets reallönevinnare är förlorare i längden

De senaste årens utveckling i ekonomin har inneburit att inflationen varit högre än löneökningarna och reallönerna har därför två år i rad minskat i Sverige. Det är inte unikt för Sverige utan har hänt i de flesta jämförbara länder. Olika länder har dock tagit sig an inflationen på olika sätt när det kommer till lönebildningen.

Inflationsmålet är centralt för svensk lönebildning

Sedan industriavtalets tillkomst har löneökningarna varit betydligt lägre än under 20-årsperioden innan men i och med att det har hjälpt till att hålla inflationen nere har det inneburit en lång period med stigande reallöner. En bärande del i den framgången är att inflationsmålet utgjort en central utgångspunkt i bedömningen av löneutrymmet. I stället för att utgå från den för tillfället rådande inflation har den fackliga sidan hela tiden utgått från att inflationen kommer bli i enlighet med inflationsmålet. Det förhållningssättet har bibehållits oavsett om inflationen varit klart lägre än inflationen eller om den varit klart högre.

Det största testet för detta förhållningssätt kom i avtalsrörelsen 2023 som genomfördes mot en bakgrund av historiskt höga inflationstal. Erfarenheterna från både perioden innan och under Industriavtalet fick de svenska facken att dra slutsatsen att det bästa för löntagarna på sikt är att hålla fast vid det förhållningssätt som gett ett klart bättre utfall än perioden på 1970- och 80-talet där just försöken att jaga inflationen med högre löneökningar resulterade i en ihållande hög inflation och mer eller mindre obefintliga reallöneökningar under två decenniers tid.

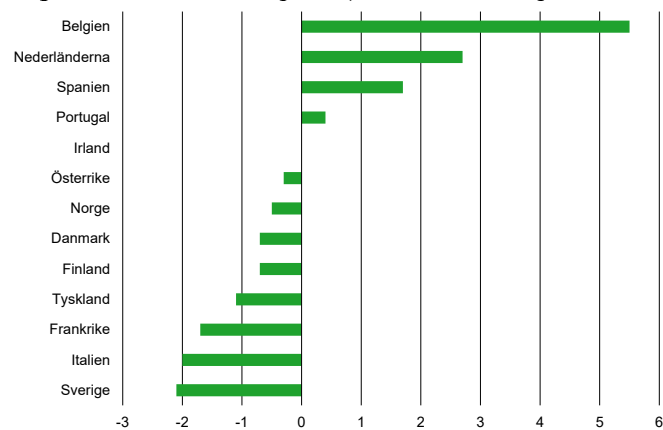
I vissa andra länder har förhållningssättet varit ett annat. Där har man i högre utsträckning än i Sverige försökt kompensera sig för inflationen med betydligt högre löneökningar. I Belgien har man även ett system där löneökningarna i hög grad direkt kopplas till inflationsutvecklingen under föregående år. Den väldigt höga inflationen 2022 resulterade därför i höga löneökningar 2023 vilket i kombination med att inflationen föll tillbaka resulterade i höga reallöneökningar i Belgien 2023.

Reallöneutveckling i Västeuropa sedan 1998

Unionen har jämfört reallöneutvecklingen i Sverige med 12 andra västeuropeiska länder, dels under 2023 dels under hela perioden från det svenska industriavtalets tillkomst 1997.¹¹ För jämförbarhetens skull har det europeiska inflationsmättet HIKP använts. Vanligtvis är det brukligt att använda det svenska måttet KPI vid beräkningar av reallöner. HIKP är mer likt det svenska måttet KPIF där effekten av ränteförändringar räknas bort. Reallön mätt med HIKP ger ett mindre fall i reallönen i Sverige 2023 jämfört med KPI, men ger också en lägre genomsnittlig reallöneökning sett till hela perioden från 1998.

¹¹ Industriavtalet tecknades 1997 men användes för första gången i en avtalsrörelse 1998.

Diagram 38 Reallöneutveckling 2023, procentuell förändring

Not: Inflation mätt med HIKP

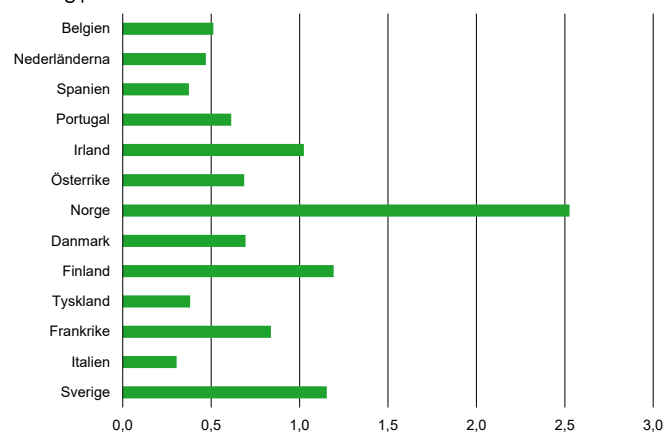
Källa: Eurostat Labour cost index, wages and salaries

Utöver Belgien var det tre andra länder där reallönerna ökade under 2023; Nederländerna, Spanien och Portugal. Sverige var det land där reallönerna minskade mest av de jämförda länderna. Men även i de övriga nordiska länderna minskade reallönerna.

Sverige topp tre med högst reallöneökningar sedan 1998

Sett till hela perioden 1998–2023 är förhållandet däremot det omvända. Sverige tillhör där, tillsammans med Finland och Norge, de länder med högst reallöneökningar medan alla de fyra länderna som hade en ökning 2023 – Belgien, Nederländerna, Spanien och Portugal – tillhör den undre halvan sett till hela perioden från 1998. Detta alltså trots att utvecklingen de senaste åren räknas in i den långa perioden.

Diagram 39 Reallöneutveckling 1998–2023, genomsnittlig procentuell förändring per år

Not: inflation mätt med HIKP

Källa: Eurostat Labour cost index, wages and salaries

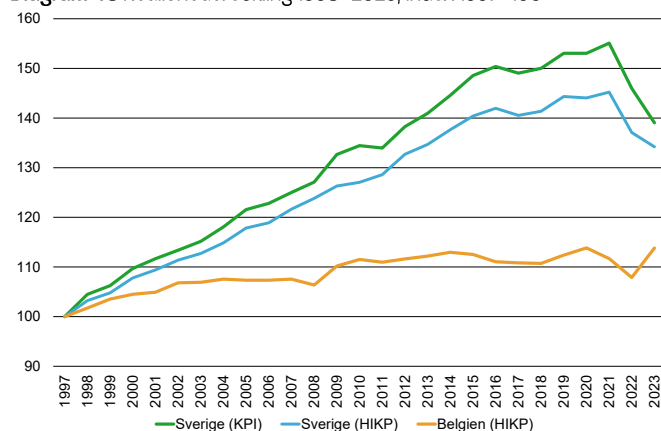
Finland har totalt sett under perioden haft ungefär samma genomsnittliga löneökningstakt och inflation som Sverige och därigenom liknande reallöneutveckling. Men med skillnaden att merparten av den ökningen i Finland kom under de första tio åren medan ökningen i Sverige varit betydligt mer jämnt spridd över tid. Norge avviker från alla övriga länder med en klart högre löneökningstakt utan att det lett till lika mycket

högre inflation, något som sannolikt kan förklaras av de speciella förhållanden som gäller i den norska ekonomin som under lång tid gynnats av den stora oljeutvinningen.

Mot bakgrund av detta går det att dra slutsatsen att det svenska förhållnings sättet varit vinnande över tid. Sverige har sedan industriavtalets tillkomst haft mer än dubbelt så höga reallöneökningar som Belgien, Nederländerna, Spanien och Portugal trots att dessa länders reallöner ökade 2023. Dessa fyra länder är därmed förlorare i längden.

Från Industriavtalets tillkomst ökade reallönerna i Sverige med totalt 55 procent fram till år 2021. Efter de senaste två årens fall är den totala ökningen istället 40 procent. Mätt med HIKP har reallöneökningen varit 35 procent. I Belgien, som inte upplevt samma tapp i reallönen som Sverige de senaste åren, har reallönerna inte alls ökat på samma sätt över tid. Där är den totala ökningen 14 procent sedan slutet av 1990-talet.

Diagram 40 Reallöneutveckling 1998–2023, index 1997=100

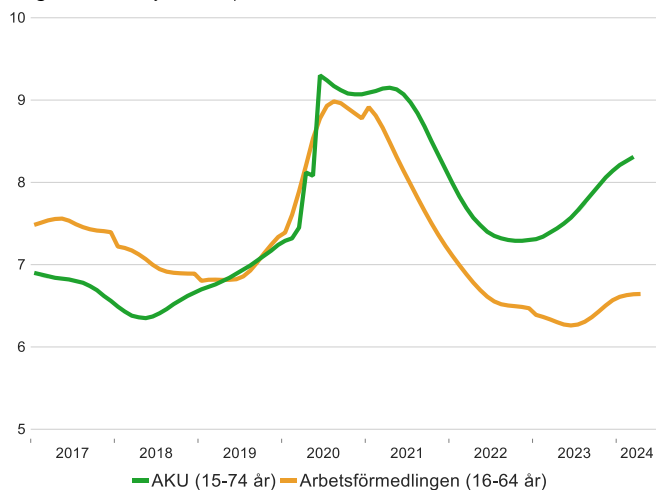
Not: Inflation mätt med HIKP respektive KPI för Sverige

Källa: Eurostat Labour cost index, wages and salaries

Arbetsmarknad

Efter att ha stått emot konjunkturnedgången under lång tid började läget på den svenska arbetsmarknaden till slut att försvagas efter sommaren 2023. Den fortsatt åtstramande penningpolitiken medförde att företag i särskilt hårt drabbade delar av ekonomin behövde anpassa arbetsstyrkan. Samtidigt har nedgången hittills varit relativt begränsad och när nu Riksbanken har börjat lätta på penningpolitiken finns gott hopp om att en vändning uppåt på arbetsmarknaden är att vänta senare i år.

Diagram 41 Arbetslöshet enligt AKU respektive Arbetsförmedlingen, säsongs- och trendjusterat, procent

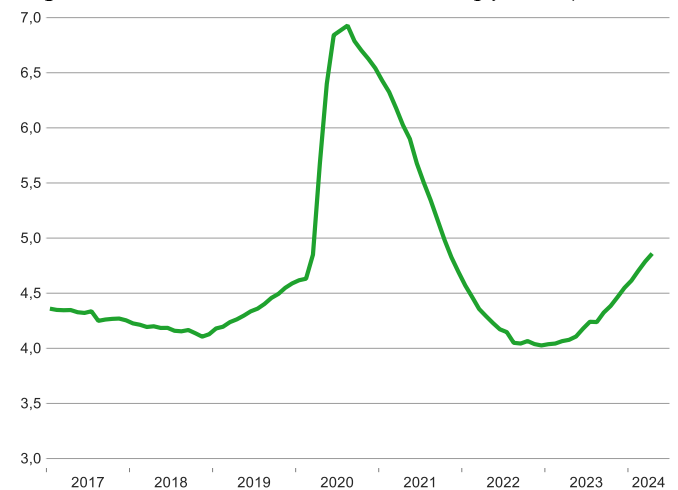
Källa: Macrobond, SCB och Arbetsförmedlingen

Enligt Arbetsförmedlingens trendjusterade mått uppgick arbetslösheten till 6,6 procent i april. En relativt långsam ökning har skett sedan det lägsta värdet på 6,3 procent sommaren 2023. De senaste månaderna har snarare inneburit en utplanning än en fortsatt ökning av arbetslösheten.

Enligt SCB:s arbetskraftsundersökningar (AKU) är arbetslösheten både högre i nivå och har ökat mer det senaste året än enligt Arbetsförmedlingens mått. I mars uppgick den trendjusterade arbetslöshetsgraden till 8,3 procent. Det är en ökning med en procentenhet jämfört med när den var som lägst för ett drygt år sedan.

När det gäller Unionens medlemmar uppgick den säsongsjusterade arbetslösheten i Unionens a-kassa till 4,9 procent i april, en uppgång från nivån på drygt 4 procent för ett år sedan.

Diagram 42 Arbetslöshet Unionens a-kassa, säsongsjusterat, procent

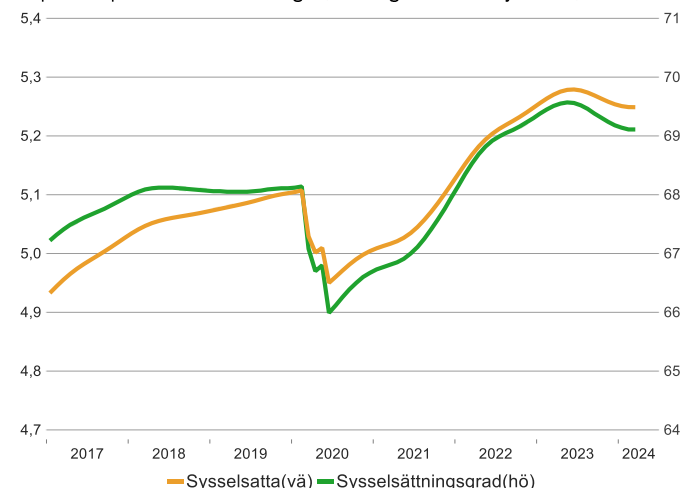

Källa: Macrobond, Arbetsförmedlingen och IAF

Samtidigt som arbetslösheten började öka under förra året började också sysselsättningen att minska. Antalet sysselsatta i Sverige ökade i en väldigt snabb takt efter pandemin och den ökningen höll i sig under det första halvåret 2023. Efter sommaren började dock antalet sysselsatta att falla tillbaka och sammantaget har de minskat med cirka 30 000 personer sedan dess.

I mars uppgick det totala antalet sysselsatta till 5 250 000 personer enligt AKU. Trots den senaste tidens nedgång är det fortfarande 150 000 fler än innan pandemin. Sysselsättningsgraden, som uttrycker antalet sysselsatta som andel av befolkningen, följer en liknande bana och uppgick i mars till 69,1 procent.

Diagram 43 Antal sysselsatta samt sysselsättningsgrad, miljoner personer respektive procent av befolkningen, säsongs- och trendjusterat, 15-74 år

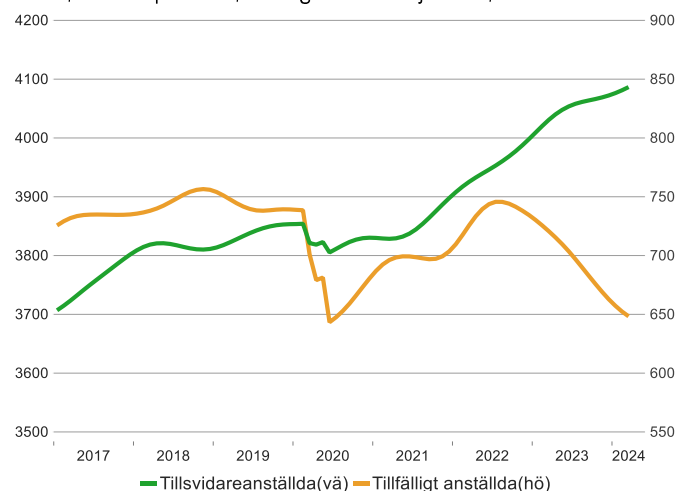

Källa: Macrobond och SCB

En närmare titt på de underliggande siffrorna visar att hela den sysselsättningsminskning som har skett under det senaste året har kommit bland tidsbegränsat anställda. Medan den nedgången har varit relativt kraftig har antalet fast anställda fortsatt att öka även under inledningen av 2024. Att tidsbegränsat anställda minskar först i en konjunkturnedgång är naturligt, det är arbetsgivarens första åtgärd vid behov av en anpassning av personalstyrkan. Men att fast anställda fortsatt att öka så pass lång tid in i konjunkturförsvagningen är ett tecken på att

det fortfarande finns en efterfrågan på arbetskraft i de delar av ekonomin som inte berörts lika mycket av konjunktur nedgången.

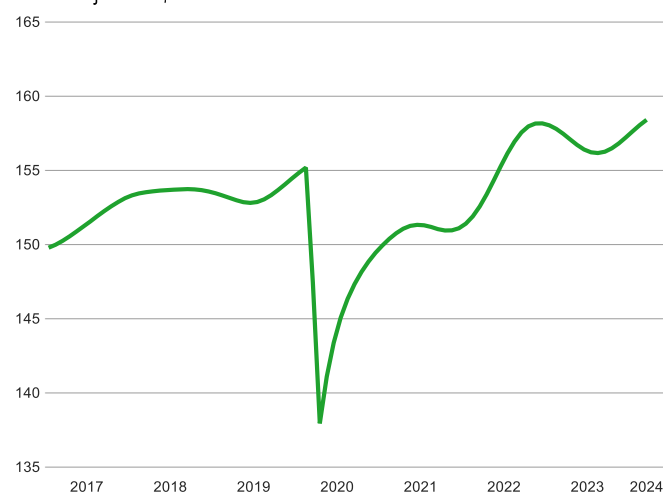
Diagram 44 Antal sysselsatta, tidsbegränsat respektive tillsvidareanställda, tusental personer, säsong- och trendjusterat, 15–74 år

Källa: Macrobond och SCB

Den sysselsättningsminskning som har skett det senaste året motsvaras inte av samma nedgång i det totala antalet arbetade timmar. De har istället ökat sedan sommaren 2023.

Diagram 45 Antal arbetade timmar, miljoner timmar per vecka, säsong- och trendjusterat, 15–74 år

Källa: Macrobond och SCB

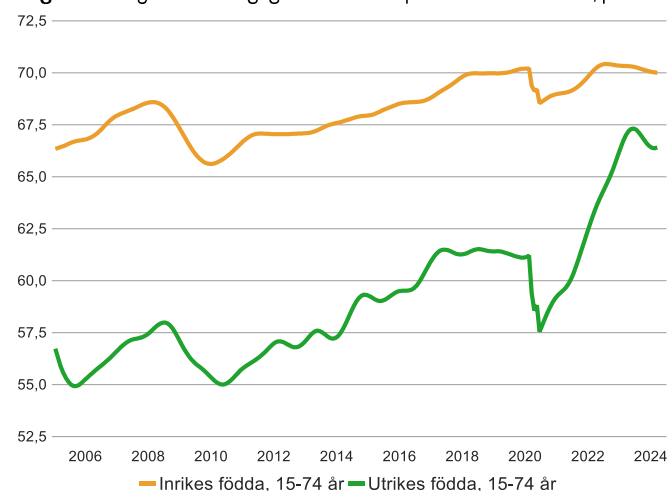
Att antalet arbetade timmar ökar trots att antalet sysselsatta minskar kan framstå som en motsägelse. Det förklaras av uppdelningen som visas ovan där tidsbegränsat anställda minskat medan tillsvidareanställda ökat. Tillsvidareanställda har också en längre genomsnittlig arbetstid än tidsbegränsat anställda. Under 2023 skiljde det i genomsnitt 6,5 timme per vecka i faktiskt arbetad tid mellan tillsvidare- och tidsbegränsat anställda.

Sysselsättningsökningen har främst skett bland utrikes födda

Sysselsättningsutvecklingen efter pandemin har varit särskilt stark för utrikes födda, vilkas sysselsättningsgrad nu är nästan tio procentenheter högre än den lägsta noteringen under 2020.

Nivåmässigt har inrikes födda fortsatt en högre sysselsättningsgrad än utrikes födda. I mars uppgick sysselsättningsgraden till 70 procent för inrikes födda och 66,4 procent för utrikes födda. Sysselsättningsgapet mellan inrikes och utrikesfödda är därmed mycket litet i ett historiskt perspektiv. Under perioden 2005 till 2020 uppgick gapet som minst till sju procentenheter, medan det de senaste åren har krympt till 3–4 procentenheter.

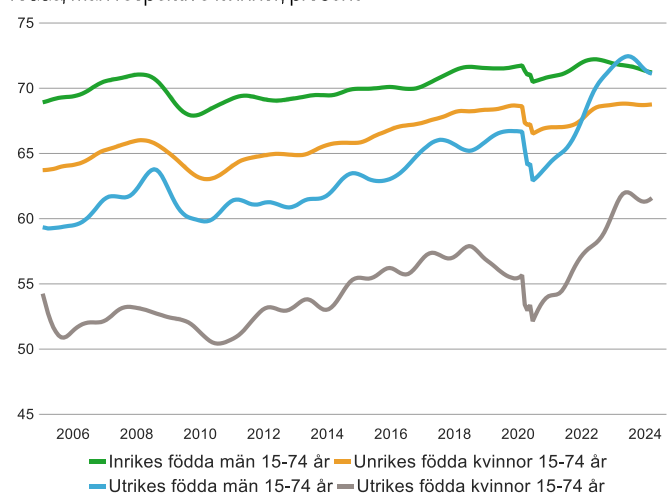
Diagram 46 Sysselsättningsgrad inrikes respektive utrikes födda, procent

Källa: Macrobond och SCB

I åldersgruppen 20–64 år, som utgör huvuddelen av arbetskraften, är gapet större och motsvarar drygt 10 procentenheter. Även där har skillnaden dock minskat kraftigt sedan pandemin, från att som lägst ha uppgått till knappt 16 procent mellan 2005 och 2020. Att skillnaden i sysselsättningsgrad bland inrikes och utrikes födda är större i åldersgruppen 20–64 år än i 15–74 år beror på att åldersfördelningen skiljer sig åt mellan grupperna, framför allt gällande att det är en betydligt mindre andel äldre bland utrikes födda och att äldre har en lägre sysselsättningsgrad än andra åldersgrupper. När den äldre åldersgruppen räknas med drar det därmed på totalen ner sysselsättningsgraden mer för gruppen inrikes födda än för gruppen utrikes födda.

Diagram 47a Sysselsättningsgrad 15–74 år, inrikes respektive utrikes födda, män respektive kvinnor, procent

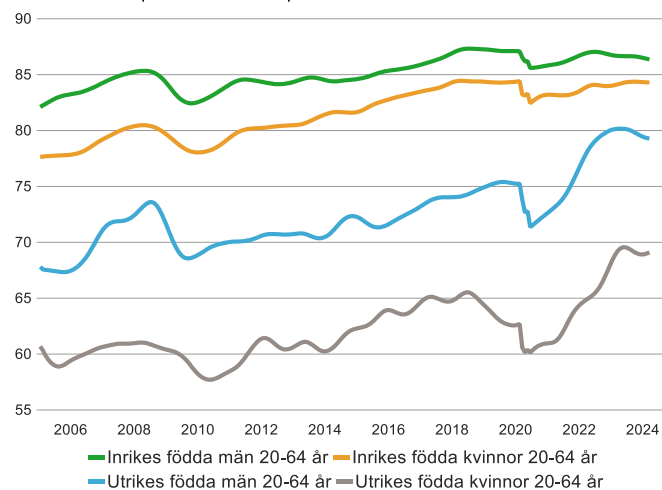

Källa: Macrobond och SCB

Extra tydligt blir detta när sysselsättningsgraden delas upp både i inrikes och utrikes födda och i kvinnor och män. I åldersgruppen 15–74 år är nu sysselsättningsgraden lika hög bland inrikes och utrikes födda män. Bland kvinnor är dock sysselsättningsgraden för de utrikes födda cirka 7 procentenheter lägre än för de inrikes födda.

I åldersgruppen 20–64 år är skillnaden 7 procentenheter för män och 15 procentenheter för kvinnor.

Diagram 47b Sysselsättningsgrad 20–64 år, inrikes respektive utrikes födda, män respektive kvinnor, procent

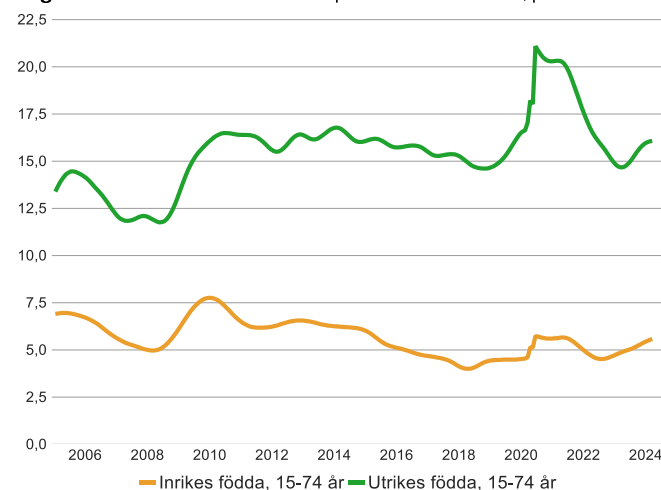

Källa: Macrobond och SCB

Genomgången ovan visar en väldigt positiv utveckling gällande utrikes föddas etablering på arbetsmarknaden. I och med att så stor andel av de inrikes födda redan har ett jobb är det främst bland utrikes födda sysselsättningsökningen sker. Men den visar också på att det fortfarande finns en potential att öka sysselsättningsgraden ytterligare, framför allt för utrikes födda kvinnor.

När det gäller arbetslösheten är arbetslöshetsstalet betydligt högre bland utrikes födda än bland inrikes födda. I mars uppgick det till 16 procent för utrikes födda och 5,6 procent för inrikes födda. Den ökning som har skett i arbetslösheten det senaste året har skett i båda grupperna.

Diagram 48 Arbetslöshet inrikes respektive utrikes födda, procent

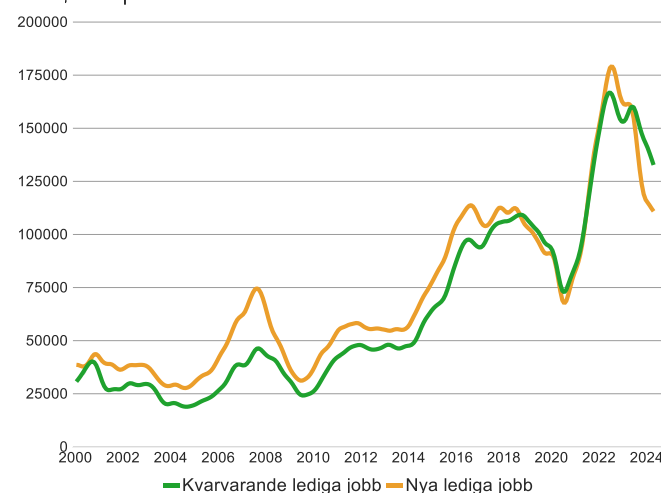
Källa: Macrobond och SCB

Arbetslösheten bland utrikes födda har inte minskat över tid, trots att sysselsättningsgraden har ökat. Det förklaras av att arbetskraften för utrikes födda har ökat, både genom nyanlända till Sverige och genom att personer som tidigare stått utanför arbetskraften blivit en del av den. Vissa av dessa har fått jobb och räknas därmed som sysselsatta, medan andra är arbetslösa. Sysselsättningsgraden anges som andel av befolkningen i den aktuella åldersgruppen medan arbetslösheten anges som andel av arbetskraften. Ett ökat arbetskraftsdeltagande kan på så sätt medföra att sysselsättningsgraden ökar samtidigt som arbetslösheten ökar.

Dämpad efterfrågan på arbetskraft – men högre än vid tidigare lågkonjunkturer

Antalet lediga jobb har varit rekordmånga när efterfrågan på arbetskraft har varit urstark efter pandemin. Det gäller både inflödet av nya jobb till Arbetsförmedlingen och antalet kvarvarande jobb som inte kan tillsättas. Det senaste året har det dock skett en tillbakagång. Det märks i att antalet kvarvarande lediga jobb har blivit något färre, men det märks än tydligare i att inflödet av nya lediga jobb minskat mer markant. Trots det senaste årets minskning är antalet lediga jobb fortfarande högt i ett historiskt perspektiv.

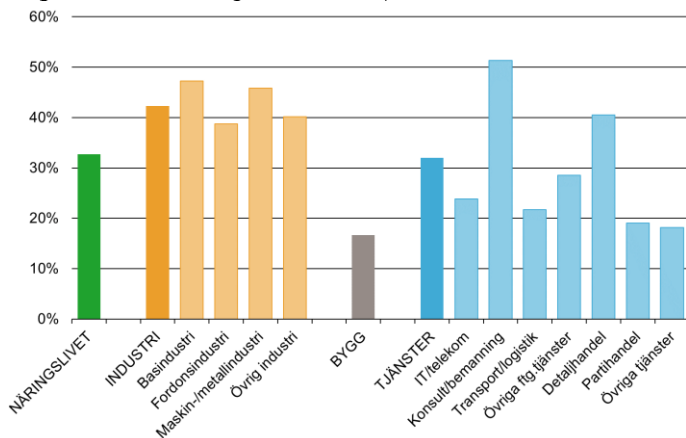
Diagram 49 Lediga jobb hos Arbetsförmedlingen, trend- och säsongjusterat, antal per månad

Källa: Macrobond och Arbetsförmedlingen

Under det senaste året har andelen klubbar i Branschbarometern som anger att företaget i svenska verksamheten har lediga jobb (vakanser) minskat från drygt 40 till drygt 30 procent. Även om det är inom industrin som den största minskningen av vakanser skett under det senaste året, är det fortsatt där som andelen med vakanser är högst – 42 procent, att jämföra med 32 procent i tjänstesektorn och 17 procent i bygg.

Diagram 50 Andel företag med vakanser, procent

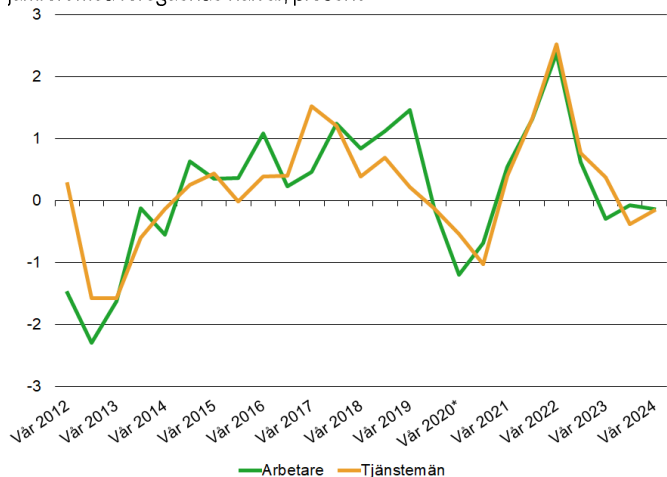

Källa: Unionens Branschbarometer

Lägger man till andelen som svarat att företaget inte har vakanser, men att det tar längre tid än normalt att tillsätta lediga tjänster, svarar i näringslivet totalt sett 6 av 10 klubbar något av dessa två alternativ. Vilket är en minskning med knappt 10 procentenheter jämfört med för ett år sedan. Även om andelen industriklubbar som svarat något av dessa alternativ minskat under det senaste året, uppgår de ändå till drygt 70 procent, vilket är markant högre än inom tjänste- respektive byggsektorn.

Klubbarnas bedömningar av företagets anställningsplaner är nära nollstrecket för tredje mätningen i rad. En uppdelning mellan industrin och tjänstesektorn samt mellan arbetare och tjänstemän visar att industriklubbar väntar sig en ökning av antalet tjänstemän, medan de övriga tre kategorierna i den uppdelningen alla signalerar en oförändrad sysselsättning det kommande halvåret.

Diagram 51 Förväntan på sysselsättningens utveckling kommande halvår jämfört med föregående halvår, procent

Källa: Unionens Branschbarometer

Även i Konjunkturinstitutets barometer är anställningsplanerna nära ett neutralläge, men där något på plussidan. Under årets inledande fyra månader har nettotalet varit på eller strax över noll. Ett nettotal över noll innebär att det är fler företag som uppger att de kommer att öka än som uppger att de kommer att minska antalet anställda under de kommande tre månaderna.

Diagram 52 Företagens anställningsplaner, nettotal

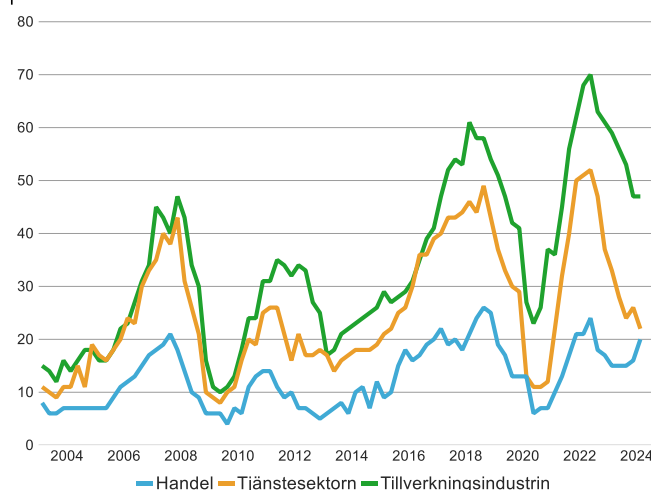

Källa: Macrobond och Konjunkturinstitutet

Trots flera tecken på en mer dämpad efterfrågan på arbetskraft råder det ännu arbetskraftsbrist i näringslivet. I Unionens Branschbarometer hamnade arbetskraftsbrist på andra plats när klubbarna ombads uppge företagets största hinder för expansion. 27 procent av klubbarna uppgav att arbetskraftsbrist var ett av de största hindren, vilket är klart högre än vid förra mätningen (19 procent).

Även i Konjunkturinstitutets mätning uppgår 27 procent av företagen att de i nuläget upplever brist på arbetskraft. Andelen har varit konstant under de tre senaste kvartalen, efter att innan dess ha sjunkit sedan toppen under det andra kvartalet 2022. Förekomsten av arbetskraftsbrist skiljer sig dock stort mellan olika branscher. Inom industrin uppgår nästan hälften av företagen arbetskraftsbrist, medan motsvarande andel inom tjänstesektorn och handeln är 22 respektive 20 procent.

Diagram 53 Andel företag som anger att de upplever brist på arbetskraft, procent

Källa: Macrobond och Konjunkturinstitutet

Unionens medlemmar indikerar ljusning på arbetsmarknaden

Unionens medlemsrådgivning hanterar varje månad omkring 10 000 frågor från enskilda medlemmar. Varje ärende kategoriseras efter vilken typ av fråga det rör sig om. På det här sättet går det att noga följa vilken typ av frågor förbundets medlemmar behöver stöd i för stunden. Vissa typer av frågor korrelerar tydligt med konjunkturen och ger därför en värdefull bild av utvecklingen på arbetsmarknaden.

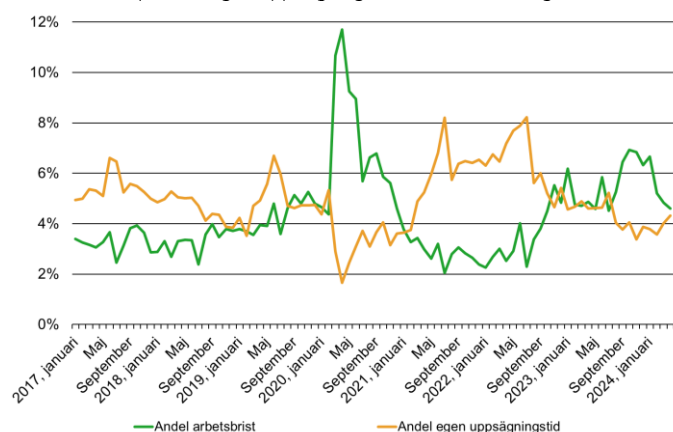
När det ekonomiska läget är starkt får rådgivningen färre frågor om uppsägning till följd av arbetsbrist, medan frågorna om den egna uppsägningstiden ökar. I svagare ekonomiska tider är förhållandet det motsatta. Att arbetsbristfrågorna följer konjunkturen är naturligt, eftersom sådana uppsägningar är en direkt följd av efterfrågeläget. Det omvända gäller för frågorna om den egna uppsägningstiden. I goda ekonomiska tider, när behovet av arbetskraft är stort och det finns många lediga jobb, är det fler som går med tankar på att säga upp sig för att självant byta jobb.

Förhållandet mellan dessa två typer av frågor ger därför en god fingervisning om det rådande arbetsmarknadsläget. Diagram 54 visar att andelen arbetsbristfrågor ökade påtagligt under pandemin, medan frågorna om den egna uppsägningstiden minskade. Under den starka återhämtningsperioden efter pandemin var andelen frågor om arbetsbrist historiskt låg medan andelen frågor om uppsägningstid istället var hög.

Arbetsbristfrågorna ökade sedan under först hösten 2022 och sedan med ytterligare kraft under hösten 2023. Efter att ha legat på dessa klart förhöjda nivåer från september 2023-januari 2024 har andelen fallit tillbaka under februari-april i år. Andelen har då varit nära det långsiktiga genomsnittet.

Samtidigt har motsatt utveckling skett för andelen frågor om den egna uppsägningstiden, som minskade i höstas men som de senaste månaderna har vänt uppåt. I april var de två kurvorna återigen nära varandra, vilket senast skedde i början av sommaren 2023. Detta är en tidig indikation på ett positivt skifte på arbetsmarknaden för tjänstemännen i privat sektor.

Diagram 54 Rådgivningsärenden till Unionen om uppsägning relaterat till arbetsbrist respektive egen uppsägningstid, andel av samtliga ärenden

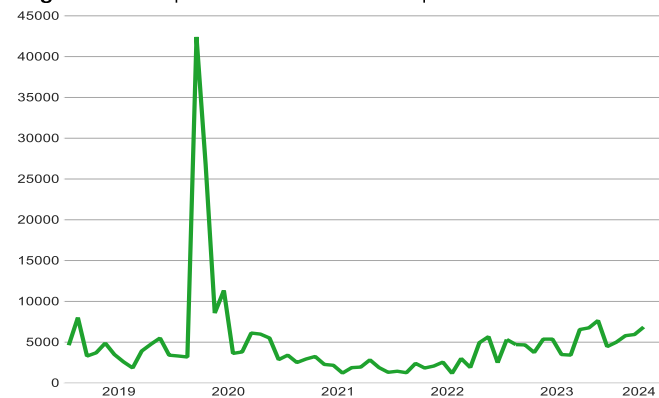

Källa: Unionen

Fortfarande relativt många som berörs av varsel

Antalet personer som varslades om uppsägning steg efter sommaren 2023. Under september-november varslades 6–8 000 personer per månad. Under de inledande månaderna i år var varselantalen 5–6 000 personer per månad, men ökade till 6 900 i april.

Diagram 55 Antal personer berörda av varsel per månad

Not: Det ej konjunkturbetingade storvarslat från Humana i februari 2023 har räknats bort
Källa: Macrobond, Arbetsförmedlingen och egna beräkningar

Ungefär hälften av de varsel som lagts sedan förra sommaren återfinns inom byggbranschen, industrin eller handeln. Men även inom IT & telekom, olika konsult- och bemanningsverksamheter samt i offentlig sektor har det förekommit betydande varsel. Av de varsel som lagts sedan början av 2023 har 45 procent berört tjänstemän och 55 procent arbetare.

Arbetsmarknaden vänder uppåt – men senare än konjunkturen i stort

Efter en väldigt stark utveckling efter pandemin har den svenska arbetsmarknaden tydligt försvagats sedan förra sommaren. Framst märks det genom att arbetslösheten har ökat. Även sysselsättningen har fallit tillbaka, men hittills har den nedgången varit isolerad till tidsbegränsat anställda.

Jämfört med tidigare lågkonjunkturer har de negativa effekterna på arbetsmarknaden denna gång varit relativt milda. En förklaring till det är att många arbetsgivare sett nedgången som så pass tillfällig att de försökt behålla personalen i så hög utsträckning som det har gått. I vissa branscher som varit särskilt hårt drabbade av inflationsbekämpningen har man dock till slut sett sig tvungen att reducera personalstyrkan.

Trots nedgången på arbetsmarknaden råder det fortfarande brist på arbetskraft i många verksamheter. Det är en verklighet arbetsgivare har levt med under ett antal år nu och de som snabbt gjorde sig av med personal under pandemin fick sedan uppleva betydande svårigheter med att hitta personer att återanställa. Att många arbetsgivare under den senaste konjunktur-nedgången istället har valt att övervintra personal kommer bidra till att företagen snabbare än efter tidigare svackor kommer kunna reagera med produktionsökningar när efterfrågan väl tar fart, eftersom personal redan finns på plats.

När konjunkturen mer tydligt vänder uppåt senare i år kommer också behovet av att anställa öka. Men arbetsmarknaden

ligger sent i konjunkturcykeln och vändningen uppåt kommer därför där sannolikt något senare än för konjunkturen i stort.

Totalt sett bedömer vi att arbetslösheten i genomsnitt blir 8,5 procent i år för att sedan sjunka tillbaka till 8,1 procent nästa år. Antalet sysselsatta minskar med runt en halv procent i år för att sedan öka med lika mycket nästa år.

Tabell 6 Unionens prognos över sysselsättning och arbetslöshet, procent

	2023	2024	2025
Sysselsättningstillväxt, AKU	1,4	-0,5	0,5
Arbetslöshet, AKU	7,7	8,5	8,1

Källa: SCB och egna bedömningar

Prognossammanställning

Föregående rapport inom parentes

	2023		2024		2025
Försörjningsbalans					
Hushållens konsumtion	-2,5	(-1,5)	1,5	(-1,0)	2,7
Offentlig konsumtion	1,5	(1,5)	1,3	(1,0)	1,4
Fasta bruttoinvesteringar	-1,5	(-3,5)	-2,0	(-1,0)	2,8
Lagerinvesteringar	-1,3	(-0,5)	0,0	(-0,1)	0,0
Export	3,3	(2,5)	2,0	(2,0)	4,0
Import	-0,9	(0,5)	1,5	(1,5)	3,7
BNP	-0,2	(-0,7)	0,8	(0,7)	2,6
BNP, kalenderkorrigerad	0,0	(-0,5)	0,8	(0,7)	2,8
Prisutveckling					
KPI, årsgenomsnitt	8,6	(8,6)	2,9	(2,7)	0,5
KPIF, årsgenomsnitt	6,0	(6,0)	1,9	(2,0)	1,4
Styrränta, vid årets slut	4,00	(4,25)	2,75	(3,50)	2,25
Arbetsmarknad					
Sysselsättningstillväxt, AKU	1,4	(1,3)	-0,5	(0,0)	0,5
Arbetslöshet, AKU	7,7	(7,7)	8,5	(8,3)	8,1

Unionen

SVERIGES STÖRSTA FACKFÖRBUND

Hos oss är alla tjänstemän i det privata arbetslivet välkomna, oavsett utbildning och befattning.

Bland våra medlemmar hittar du många chefer och dessutom både egenföretagare och studenter. Vår vision är att tillsammans skapa framgång, trygghet och glädje i arbetslivet.